स्वावलम्बन
सम्बाद
स्वावलम्बन विकास केन्द्रको समाचारपत्र – चैत्र २०७८, अंक ४

पृथ्वीलाई क्यासिनो ठान्ने प्रबृतिले मानवजातिको अस्तित्व संकटमा : प्रो. मोहम्मद युनूस

सन् २००६का नोवेल शान्ति पुरस्कार विजेता प्रो. मोहम्मद युनूसले पृथ्वीलाई जुन सुकै उपाय लाएर पनि क्यासिनो जस्तै पैसा वनाउने साधनको रुपमा हेर्ने मानवीय प्रबृति वढ्दै जाँदा मानव जातिको अस्तित्व नै संकटमा परेको चेतावनी दिएका छन् । साथै युनूसले जथाभावी प्राकृतिक स्रोतको दोहन वन्द गरी दिगो विकासको अवधारणा अनुसार काम गर्नु पर्ने सुझाव पनि दिएका छन् ।

सामाजिक व्यवसाय विश्व शिखर सम्मेल २०७८को अवसरमा २०७८ कार्तिक २३ गते मंगलवार स्वावलम्वन विकास केन्द्रले आयोजना गरेको नेपाल सभालाई सम्वोधन गर्दै उनले यस्तो धारणा राखेका हुन । "नयाँ अर्थतन्त्रको विजारोपणको समय अहिले हो (Planting the Seeds of New Economy: Time is Now)" भन्ने मूल नाराका साथ आयोजना भएको सामाजिक व्यवसाय विश्व शिखर सम्मेलन २०७८ नेपाल सहित १४ वटा देशमा आयोजना भएको छ ।

नेपाल फोरमलाई सम्वोधनका क्रममा प्रो. युनूसले विश्वका तीन ठूला समस्या गरीबी, बेरोजगारी र कार्वन उत्सर्जनमा सबैले आ-आफ्नो क्षेत्र र व्यक्तिगत तवरबाट समेत काम गर्न आग्रह गरेका छन् । "हामी अहिले कोप-२६को अवसरमा छौँ । करीब तीन दशक अघि देखि विश्वमा वातावरणीय संकटको पहिचान गरी तिनको सामना गर्न संयुक्त राष्ट्र संघ पक्षधर राष्ट्रहरु जुटि रहेका छन् । २०१५को पेरिस सम्झौताको कार्यान्वयन अर्थात विश्वव्यापी तापमानलाई १.५ डिग्री तल कायम राख्ने अहिलेको आम चासोको विषय हो । अत्याधिक मात्रामा उत्सर्जन भई रहेको हरितगृह ग्यास र

प्रो. मोहम्मद युनूस

तापमान बृद्धि अहिले मानवजातिको लागि ठूलो खतरा वनेका छन् । जलवायु परिवर्तनमा साझा सरकारी संयन्त्र (आईपीसीसी)को अध्ययन प्रतिवेदनहरुले पनि यस अघि नै खतराको संकेत दिई सकेका छन् । विश्वव्यापी तापमान बृद्धिले निकै चाँडो खतराको संकेत गरेको छ । यदि तापमान नियन्त्रण गर्न नसकेको अवस्थामा हामी यो शताब्दी भरी टिक्न सक्ने अवस्था छैन । त्यसैले तापमान बृद्धि १.५ डिग्रीमा कायम राख्न हरेक सरकारहरुले यसलाई गहन रुपमा लिनु पर्नेछ ।" सामाजिक व्यवसाय दिवसको अवधारणा प्रस्ट पार्दै उनले अगाडी भने "शुन्य गरीबी, शुन्य वेरोजगारी र शुन्य कार्वन उत्सर्जन गर्ने तीन शुन्यको अवधारणा पनि विश्वव्यापी संकट संग जुध्नको लागि अघि सारिएको हो । हामीले यो सामाजिक व्यवसाय विश्व शिखर सम्मेलन पनि संसारलाई सुरक्षित वनाउन आयोजना गरिएको एउटा प्रयास हो । यहाँहरु सबै यस विषय तर्फ सजग हुनु हुनेछ । हामीले आफ्ना आनिबानि र तौरतरिका वदल्नु पर्ने छ । हामीले नवीकरणीय उर्जा अनिवार्य प्रयोग गर्नु जरुरी छ । लघुवित्त कार्यक्रम संग क्षमता र दक्षता रहन्छ । त्यसैले तीन शुन्यको अवधारणामा लघुवित्त कार्यक्रमले निकै ठुलो योगदान गर्न सक्छ । म आव्हान गर्छु लघुवित्तकर्मीहरु यसमा लाग्नुस् ।"

प्रो. मोहम्मद युनूसले एक्काइसौ शताब्दी मानवजाति सुध्रिने अन्तिम मौका हुने चेतावनी दिए । "सम्भवत: यो दशक नै हामीले संकट मोचन गर्नको लागि काम गर्न सक्ने अन्तिम दशक हुनेछ । यस पछि हामीले चाहेर पनि वातावरणीय समस्या समाधान गर्न सक्ने छैनौँ । धेरै ढिलो भै सक्ने छ र मानवजातिको अस्तित्व नै मेटिने छ । त्यसैले सुधारको अन्तिम मौका खेर नफालौँ । हामीले संस्थागत, सामुहिक र व्यक्तिगत रुपमा समेत कार्वन घटाउन लाग्नु पर्छ । कार्वन उत्सर्जन कम गर्न लुगा लाउने वानि समेत सुधार्नु पर्ने छ । धेरै नयाँ लुगा किन्नु भन्दा पुरानो लुगा पुनर्प्रयोग गरेर लाउने अरुलाई पनि त्यस्तो सल्लाह दिने गरौँ । सबैले यसो गरे मात्र पनि कार्वन

यस भित्र

स्वावलम्बन विकास केन्द्रको ... पृ. ५
ग्राहक सदस्यहरुको आर्थिक ... पृ. ६
महिला लघुवित्तकर्मीहरूका ... पृ. ७
पढाईसंगै उद्यमशीलता ... पृ. ९
स्वच्छ, सुरक्षित र दिगो ... पृ. १२
मूल मर्म एवं सिद्धान्त नै ... पृ. १४
बिवेकशील नेतृत्व विकास ... पृ. १५
सुर्खेतका सहकारीले गरेका ... पृ. १७
युवा उद्यमशीलता विकास ... पृ. १९
वातावरणमैत्री स्वावलम्बी ... पृ. २०

उत्सर्जन घटाउन विश्वयापी रुपमा ठुलो योगदान पुग्छ । तपाईहरु वाटो देखाउने काम गर्नुस । परिवर्तनको यो जहाजको पाइलट भएर काम गर्नुस । स्पस्ट रुपमा गन्तव्यको पहिचान गरी यो तीन शुन्यको अवधारणा अनुसार अघि वढाउन लाग्नुस । यसको लागि सबैलाई चेतना वाँड्नुस । हामीले पनि तीनशुन्य क्लवको अवधारणा अघि सारेका छौँ । जसमा ५ जना युवाहरु भेला भएर यी समस्याहरुवारे जानकार भएर विचारको मन्थन गर्ने छन् र आफुले चाहे जसरी भविष्यमा पृथ्वी वचाउने वा सुधार्ने जिम्मा लिनेछन् । म यहाँहरु सबै जनालाई आव्हान गर्छु कि तीन शुन्य मुख्य गरी विश्व तापमान बृद्धि घटाउन सोचौँ र काम गरौँ । म सबैलाई आव्हान गर्छु ।" युनूसले भने ।

सो अवसरमा वोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले धनीहरु थप धनी वन्दै जाने र गरीव झन् झन् गरीब हुदै जाने बर्तमान अर्थ व्यवस्थाले असमानता पैदा गरेको र विश्वलाई खतरामा पारेको धारणा राखे । अव विश्वमा सामाजिक उत्तरदायित्व वहन गर्न सक्ने खालको अर्थ व्यवस्थामा जानु पर्ने र नेपालमा पनि सामाजिक व्यवसाय प्रवर्द्धन शुरु भएको वताए । "केहि अघि हामीले पछाडी फर्कने होइन भन्ने नाराका साथ ११औँ सामाजिक व्यवसाय दिवस मनाएका थियौँ । उ वेला नेपाल फोरममा यहाँहरु सबैको उत्साहजनक सहभागिता रहेको थियो । यो भेलाले अहिले विश्वमा चरम गरीबी छ, बेरोजगारी छ र कार्वन उत्सर्जनको ठूलो समस्या छ भन्ने कुरामा छलफल गरेको थियो र यस्ता समस्या समाधानको लागि हामीले काम गर्दै आएको तौरतरिका वा आर्थिक प्रणाली सुधार्नु पर्ने छ भन्ने विषयमा छलफल गरेका थियौँ । त्यो छलफलको निचोडमा आगामी दुई बर्षमा कार्यान्वयन गर्ने गरी १४ वुँदे कार्ययोजना वनाएका थियौँ । उक्त कार्ययोजना कार्यान्वयन गरेर मानवजातिको रक्षा गर्न सबैले योगदान गर्नु हुनेछ भन्ने अपेक्षा गरेका छौँ ।" श्रेष्ठले भने । साथै श्रेष्ठले नेपालमा युवा जनशक्ति विदेशिनु परेको, नेपालमा करीब २० लाख उर्वर भूमि बाँझै वसेको र आयात वढेको, नेपालको गरीव समुदाय जलवायु परिवर्तनको चपेटामा परेको लगायतका समस्याहरु रहेको उल्लेख गर्दै लघुवित्त संस्थाहरुलाई यस्ता समस्याको समाधानमा काम गर्न सुझाव दिए । "आज

कार्यक्रमका सहभागीहरु

सम्म लघुवित्त सही वाटोमा हिडेन भन्ने आरोप लागेको छ । यो छलफलले त्यसलाई सही बाटोमा हिडाँउने काम गर्नेछ । वढ्दो वेरोजगारी कम गर्न, स्वरोजगार सिर्जना गर्न र विशेष गरी विदेश पलाएन भै रहेको युवा जनशक्तिलाई विदेश नजाने अवस्था तर्फ सबै लघुवित्तकर्मीले सहयोग गर्नु पर्नेछ । अव आज प्रष्ट रुपमा महत्वपूर्ण विचारको मन्थन भएको छ । आ-आफ्नो कार्य क्षेत्रमा सीप, दक्षता र क्षमताको प्रयोग गरी यो छलफलमा उठेका विषयमा काम गर्न अघि वढने छौँ । यसमा आफ्नो स्वार्थ मात्र नहेरी समाज प्रति जिम्वेवार भएर हामी कसरी अघि वढ्न सक्छौँ र यसमा योगदान गर्न सक्छौँ । अहिले मानवजाति आफ्नै कारणले, आफैले गरेका कामले खतरामा परेको हो । यसमा सबै देशका नागरिकले सोच्नु पर्ने वेला छ । तर काम हामीले आ-आफ्नो क्षेत्रवाट गर्नु पर्ने अवस्था हो । नयाँ सोचौँ, नयाँ थालौँ । हामीले गलत काम गरिरहेका छौँ भने त्यसलाई सुधारेर नयाँ नेपाल वनाउने काममा लागौँ" श्रेष्ठले भन्ने ।

नेपाल फोरममा वातावरणमैत्री गाउँ निर्माण अभियान, ग्रामीण क्षेत्रका माध्यमिक विद्यालयहरुमा उद्यमी विकास केन्द्र (Incubation Center) हरुको स्थापना, युवाहरु केन्द्रित स्वरोजगार प्रवर्द्धन, अति विपन्न लक्षित कर्जा प्रवाह, तीन जीरो क्लवको गठन र विकास र शैक्षिक संस्थाहरु र लघुवित्त संस्थाहरु विचको सहकार्यमा ग्रामीण भेगमा युवाहरु लक्षित स्वरोजगार प्रवर्द्धन लगायतका विषयमा विषयगत विज्ञ सहितको छलफल भएको छ । यी विषय मार्फत मुख्यतया शुन्य गरीबी, शुन्य बेरोजगारी र शुन्य कार्वन उत्सर्जनको अभियानलाई योगदान पुर्याउने प्रयास रहको छ । साथै फोरमले ११औँ सामाजिक व्यवसाय दिवस नेपाल फोरमले पारित गरेको कार्ययोजना कार्यान्वयन र यसको प्रगति बारे पनि छलफल गरेको छ ।

नेपाल फोरममा बैंक तथा वित्तीय क्षेत्र, शिक्षा, संचार, वातावरण, युवा, महिला तथा विपन्न समुदायका प्रतिनिधिहरु, उद्योगी तथा व्यवसायिक घराना, गैर सरकारी क्षेत्र, नीतिगत तथा नियामक निकाय, यी क्षेत्रका सरोकारवाला लगायत ३७८ भन्दा वढीको सहभागिता रहको थियो ।

नेपाल फोरमले ६ बुँदे कार्ययोजना पनि पारित गरेको छ । जसमा ११औ सामाजिक व्यवसाय दिवस, नेपाल फोरमले पारित गरेको १४ वुँदे कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने, १२ देखि ३५ बर्षका युवाहरुलाइ तीन जीरो क्लवमा आवद्ध गरी तीन जीरो अवधारणा अनुसार उत्प्रेरित गर्ने, तीन शुन्यको अवधारणामा जनचेताउन जगाउन विभिन्न किसिमको गोष्ठी, सेमिनार तथा जनचेतनामुलक कार्यक्रम चलाउने, गाउँका युवाहरुलाई उद्यमी वनाउन लघुवित्त कार्यक्रमले गाउँ गाउँमा पुगेर स्वरोजगार कार्यक्रम प्रवर्द्धन गर्ने, लघुवित्त संस्थाहरुले गरीबी निवारण, उद्यमशीलता विकास र कार्वन न्यूनिकरणका काम एकीकृतरुपमा सञ्चालन गर्ने र माथि उल्लेखित कामहरुको कार्यान्वयनबारे आवधिक मुल्याङ्कन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने रहेका छन् ।

मानवजाति सामु आफ्नो अस्तित्व रक्षा गर्ने अन्तिम मौका

- मोहम्मद युनूसको मन्तव्यको सम्पादित अंश

- प्रो. मोहम्मद युनूस

हामी जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन कोप-२६ को अवसरमा छौँ । पछिल्लो समय विश्वभर जलवायु परिवर्तनको ठूलो समस्या बारे सुनिरहेका छौँ । सन् १९९७मा क्यूटो अभिसन्धिले विश्वव्यापी तापमान बृद्धिले समस्या निम्त्याएको तर्फ सचेत गराएको थियो । पछि सन् २०१५मा फ्रान्सको पेरिसमा भएको जलवायु सम्मेलनको अवसरमा भएको पेरिस सम्झौतामा विश्वका १९५ वटा पक्ष राष्ट्रहरूले विश्वव्यापी तापक्रम १.५ डिग्री तल कायम राख्ने सम्झौता गरेका थिए । त्यो वेला सम्म अत्याधिक कार्वन उत्सर्जन र तापमान बृद्धि निकै ठुलो खतराको रुपमा देखा परि सकेको थियो । जलवायु परिवर्तनमा अन्तर सरकारी मंच (IPCC) को अध्ययन प्रतिवेदनहरूले पनि संकट यही अवस्थामा रहे यो शताब्दीको अन्त्य सम्म पृथ्वीमा जीवहरुको अस्तित्व नै खतरामा पर्ने देखाएका छन् । विश्व तापमान बृद्धिको कारण यो शताब्दी भन्दा वढी हाम्रो अस्तित्व रहदैन भन्ने सन्देश दिएको छ ।

अहिले हाम्रो साझा घर पृथ्वी जलि रहेको छ । अहिले १.२ डिग्री तापक्रम वढी रहेको छ । हाम्रो छरछिमेकमा कसैको घर जलेको छ भने हामी जसरी आगो निभाउन एकवद्ध भएर लाग्छौँ त्यसरी नै हामी यो पृथ्वीमा लागेको आगो निभाउन सबै लाग्नु पर्ने अवस्था छ । हामीले कार्वन उत्सर्जन घटाएर विश्व तापमान घटाउने काम गर्नु जरुरी भै सकेको छ । यो निकै आपतकालिन अवस्था हो । हामी संग धेरै समय छैन । हरेक सरकारहरुले यसलाई गहन रुपमा लिनु पर्ने छ । हरेकले यसमा व्यक्तिगत रुपमा समेत काम गर्नु पर्ने अवस्था छ । शुन्य गरीबी, शुन्य वेरोजगारी, शुन्य खूद कार्वन उत्सर्जन भन्ने तीन शुन्यको अवधारणा यसैको लागि हो । हामीले यो सामाजिक व्यवसाय विश्व शिखर सम्मेलन २०२१ पनि यो संसारलाई सुरक्षित वनाउने र तापक्रम नियन्त्रण गर्ने तर्फ केन्द्रित हुनका लागि आयोजना गरेका हौँ । हामीले नवीकरणीय ऊर्जा प्रयोग गर्नु जरूरी छ । अनि हाम्रो आनीवानीमा परिवर्तन ल्याउनु पर्ने अवस्था छ । मुख्य कुरा यो दशक हामीले संकट मोचन गर्नको लागि काम गर्न सक्ने अन्तिम दशक हुनेछ । यस पछि हामीले चाहेर पनि काम गर्न सक्ने अवस्था रहने छैन । अहिले नै हामी १.२ प्रतिशत तापमान बृद्धिको अवस्थामा छौँ । १.५ र १.२ धेरै अन्तर होइन । त्यसैले यो हाम्रो लागि अत्यास लाग्दो समस्या हो ।

हामीले चाहेको खण्डमा व्यक्तिगत रुपमा पनि धेरै योगदान गर्न सक्ने अवस्था छ । व्यावसायिक र व्यक्तिगत रुपमा पनि हामीले साना साना कुरा समेत ख्याल गर्नु पर्ने छ । उदाहरणको लागि फेसन उद्योगहरूलाई लिऔँ । जहाँबाट पनि कार्वन उत्सर्जन र विश्व तापमान बृद्धिमा ठुलो योगदान पुगेको छ । हामीले हरेक पल्ट नयाँ लुगा नकिनेर पुरानो लुगालाई पुनर्प्रयोग गरेर पनि न्यून कार्वन उत्सर्जनमा योगदान गर्न सक्छौँ । यसमा पुरानो लुगाको प्रशोधन गर्ने सामाजिक उद्यमहरु खडा गर्न सक्छौँ । ठूलो मात्रामा यस्ता व्यवसाय शुरू गरे विश्वव्यापी रुपमा ठूलो योगदान पुग्छ । यस्ता धेरै कुरा विस्तारै गर्दै जानु पर्ने अवस्था छ । यसकै लागि सामाजिक व्यवसाय प्रवद्धर्न केन्द्रहरुको स्थापना गर्नु परेको हो । ताकि यस्ता सानातिना कुराहरू गरेर कार्वन उत्सर्जन घटाउन र विश्व तापमान घटाउन कसरी योगदान गर्न सक्छौँ भन्ने बारे उपायहरू दिन सकौँ । हामी सबैले के कसरी यसो गर्न सक्छौँ भन्ने विचार वा जुक्तिहरु निकाल्न र फैलाउन सकौँ ।

हामीले नयाँ पुस्तालाई कार्वन उत्सर्जन कम गर्ने र विश्व तापमान घटाउने नेतृत्व लिन उत्प्रेरित गर्नु पर्ने छ । पुरानो पुस्ताले, पुरानो विचारले अव त्यो गर्न सक्ने अवस्था छैन । किनकी पुरानो पुस्ता पुरानै ढाँचाबाट चलेको छ र बैचारिक रुपमा पुरानो विचारको पक्षपाति भएको छ । पुरानो पुस्तामा जसरी पनि धेरै भन्दा धेरै धन थुपार्ने र जैविक इन्धनको प्रयोगमा रमाउने लत वसेको छ । प्राकृतिक स्रोतको दोहन गरेर भए पनि पैसा कमाउने मात्र सोच राखेर बैचारिक रुपमा विचलित भै सकेको छ । त्यसैले अव नयाँ पुस्तालाई पृथ्वी वचाउने जिम्मेवारी दिने समय आएको छ । उनीहरुलाई अवको विश्व हाक्ने चालक वा पथ प्रदर्शकको रुपमा अघि सार्नु पर्ने छ । हामीले उनीहरुलाई स्वतन्त्र रूपमा यो विश्वको समस्या समाधान गर्न छाडि दिनु पर्ने छ । तर उनीहरूलाई एक मात्र गन्तब्य भनेको शुन्य गरीबी, शुन्य वेराजगारी र शुन्य कार्वन उत्सर्जन हो भनेर विश्वस्त तुल्याउनु पर्ने छ । अहिले प्राकृतिक स्रोतको विनासमा कसैको चिन्ता छैन । सबै पैसा वनाउने होडमा छन् । हामीले नयाँ पुस्तालाई यो पृथ्वी क्यासिनो जस्तो जसले, जसरी, जति पनि पैसा कमाउने साधन होइन भन्ने बुझाउन सक्नु पर्छ । हामीले युवाहरुलाई एउटा स्पष्ट लक्ष्य सहित विश्वको नेतृत्व गर्न उत्प्रेरित गर्नु जरूरी छ । जहाँ विश्व तापमान नहोस्, सीमित धनी वर्गकोमा धन र स्रोतको स्वामित्व नहोस् र वेरोजगारीको समस्या नहोस् । यसको लागि हामीले आफ्नो घर, छर छिमेक तथा समुदायमा रहेका युवा पुस्तालाई अघि वढाउनु पर्ने छ । त्यसैको लागि हामीले तीन शुन्य क्लब गठनको अवधारणा अघि सारेका हौँ । यसमा १२ देखि ३५ बर्ष उमेर समूहकका वालवालिकाहरु एकवद्ध हुनेछन् । वढीमा ७ बर्ष उमेर अन्तर भएका ५ जना युवाको एउटा तीन शुन्य क्लव हुनेछ र यस्ता क्लव समुदाय विद्यालय वा घरमै पनि गठन गर्न सकिने छ । यस्ता क्लव विश्वभरीका क्लवलाई अनलाईन माध्यमबाट एक आपसमा जोडेर एउटा संजाल विस्तार हुने छ । समान विषयमा काम गर्ने १० वटा क्लवहरु मिलेर एउटा सर्कल पनि वनाउन सकिने छ । साथै क्षेत्रिय स्तरमा मुद्दाहरूमा काम गर्न

(बाँकी पृष्ठ ४ मा)

क्लवहरुको सञ्जाल पनि वनाउन सक्नेछन् । यस्ता क्लबहरूले गरीबी, वेराजगारी र कार्वन उत्सर्जन तथा त्यसबाट सिर्जित समस्याबारे विचार विमर्श गर्ने छन् । स्थानीय स्तरमा देखा परेका समस्या देखि विश्वभरका समस्या वारे चासो र चिन्ता लिएर काम गर्नेछन् । तीन शुन्य क्लवको अवधारणा पृथ्वी वचाउनको लागि एउटा शुरूवात हो र यसले सही परिणाम दिन्छ भन्ने विश्वास पनि छ ।

मलाई परिचय गराउने क्रममा शंकर मान श्रेष्ठले भन्नु भयो म सन् २०२० को ओलम्पिकमा पनि पुरस्कृत भए । ओलम्पिकको उदघाटन समारोहमा मैले झण्डै १.५ बिलियन मानिसको अगाडि यो अवार्ड पाएको हुँ । यो अवार्ड मलाई समाजिक व्यवसायले अव विश्वलाई परिवर्तन गर्न सक्छ भन्ने कुरा बुझेर दिइएको हो । आयोजकहरूले पनि अव सामाजिक व्यवसायमा जानु पर्ने सन्देश दिन खाजेको हो । अव सन् २०२४मा पेरिस ओलम्पिकमा पनि हामीले त्यहाँ हुनै सबै कुरा सामाजिक व्यवसायको अवधारणा अनुसार हुनु पर्छ भनेर आयोजक संग सहकार्य गरी रहेका छौँ । यसको मतलब अव खेल क्षेत्रले पनि हमीलाई स्वागत गरी रहेको छ । हामी त्यहाँ गएर उनीहरू संग वसेर तीन शुन्यको अवधारणामा कुरा गर्ने की नगर्ने ? भन्ने हो । हाम्रो सामु यस्ता धेरै अवसरहरू पनि सिर्जना भै रहेका छन् । तिनलाई सदुपयोग गर्नु पर्ने वेला आएको छ । म यहाँहरु सबैलाई आव्हान गर्छु कि यो विषयमा आ-आफ्नो ठाउँवाट काम गरौँ । सम्भवत यो हाम्रो लागि राम्रो गर्ने अन्तिम मौका हुनेछ ।

"यतिन्जेल आफ्नो उन्नति सोच्यौँ अव विश्वको लागि सोचौँ"

- स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठको मन्तव्यको सम्पादित अंश

- शंकर मान श्रेष्ठ
अध्यक्ष, स्वावलम्बन विकास केन्द्र

"आज ३ घण्टा १५ मिनेट भन्दा लामो समय करीब ३८० जना भेला भएर जुन छलफल भयो यसले सामुदायिक विकास र लघुवित्त क्षेत्रको विकासमा नयाँ आयाम थप्ने छ भन्ने मैले विश्वास लिएको छु । हिजो सम्म लघुवित्त क्षेत्रले बाटो बिराएको र नाफामुखी हुँदै गएको भन्ने आरोप खेप्नु परेको थियो । यो भेलाले लघुवित्तलाई सही बाटोमा हिडाँउने छ । यसले ऋण सँगै एकीकृत सेवाहरू प्रदान गरी लघुवित्तलाई थप गरीब समुदाय सम्म पुग्न प्रेरणा दिनेछ । साथै युवाहरूलाई स्वरोजगार बनाउने तथा विद्यालय तह देखिनै उनीहरूलाई रोजगारी र उद्यम सँग जोड्ने छ । युवा जनशक्ति विदेश पलाएन भएर हामी परनिर्भर भै रहेको समस्या समाधान गर्न सहयोग पुग्ने छ । यसको लागि यस फोरमका सहभागी सबैले यहाँ उठेका कुरा आ-आफ्नो क्षेत्रबाट प्रभावकारी ढंगले कार्यान्वयन गर्नु हुनेछ । हामी सबैले आफ्नो लागि सबैले उन्नति प्रगति गरेका छौँ । तर समाज प्रति जिम्मेवार भै सामुहिक हित र विश्वको भलाईको लागि पनि योगदान गर्ने वानि बसालौँ भन्ने मेरो आग्रह हो । जलवायु परिवर्तनको समस्या सँग जुध्न हामी सबैले आ-आफ्नो क्षेत्रबाट काम गर्नु जरूरी छ । हामी आफ्नै कारणले, आफैले गरेका गलत क्रियाकलापका कारण मानवजाति विलय हुने अवस्थामा छ । यसको सुधार पनि हामी आफैले गर्ने हो । यसको लागि हामी सबैले आ-आफ्नो क्षेत्रबाट काम गरौँ । केहि गलत काम भएका छन् भने त्यो तुरुन्तै सुधारौँ ।

२०७८ असार १७ गते (जुन ३०, २०२१) का दिन हामीले पछाडी फर्कने होइन (No Going Back) भन्ने नाराका साथ ११औँ सामाजिक व्यवसाय दिवस, नेपाल फोरमको आयोजना गरेका थियौँ । त्यसमा सबैको उत्साहजनक सहभागिता रहेको थियो । उक्त सम्मेलनमा हामीले खास गरेर मुख्य तीनवटा जल्दाबल्दा समस्याहरू चरम गरीबी, बढ्दो कार्वन उत्सर्जन र बेरोजगारी बारे छलफल गरेका थियौँ । यस विषयमा करिब ७ वटा प्रस्तुतिहरू सहित छलफल गरेका थियौँ । यी समस्याको समाधान गर्न हामीले काम गर्दै आएको तौर तरिका वा अवलम्बन गरेको आर्थिक प्रणाली सुधार्नु पर्ने छ भन्ने निचोडमा पुगेका थियौँ । त्यो छलफलले निचोडको रुपमा १४ बुँदे कार्ययोजनामा सामुहिक प्रतिवद्धता पारित गरेका थियौँ । जुन कार्यान्वयनको चरणमा छ ।

हाम्रो अगाडि अहिले ठुलो चुनौति भनेकै चरम विपन्नता र बेरोजगारी छ । खास गरी हाम्रो युवा जनशक्ति विदेशमा पलाएन भएर रोजगारीको खोजीमा छ । जसले गर्दा हाम्रो उत्पादनमा ह्रास आएको छ र २० लाख हेक्टर उत्पादनशील भूमि बाँझो छ । अहिले हामी करीब सबै जस्तो वस्तु आयात गरी रहेका छौँ । सन् १९८० को दशकमा नेपाल अन्न निर्यात गर्ने मुलुक थियो । उ बेला नेपालले ७ वटा धानचामल कम्पनी खडा गरेर सिंगापुर, मोरिसस, भारत लगायत देशमा खाद्यान्न निर्यात गर्थ्यो । आज हामी सबै आयात गर्छौँ । हाम्रो परनिर्भरता निकै बढी रहेको छ । हाम्रो सामु अर्को ठूलो चुनौति भनेको कार्वन उत्सर्जन पनि हो । जलवायु परिवर्तनको संकट जुन अघि आएको छ यसको मुख्य कारक हामी होइन विकसित वा औद्योगिक देशहरू हुन । तर हामी पनि यसमा सच्चिनु जरुरी छ । पृथ्वीबाट डाइनासोर उल्कापिण्ड ठोक्किँदा प्राकृतिक कारणले लोप भएको थियो तर हामी आफ्नै कारणले लोप हुने अवस्था तिर उन्मुख छौँ । त्यसैले पनि हामीले हाम्रा आनीवानी र तौरतरिका परिवर्तन गर्नु पर्ने जरूरी छ । मानवजातिको रक्षा गर्न सबैले एकजुट भै योगदान गर्ने वेला आएको छ । यही कामको ठोस सुरुवात गर्न हामी भेला भएका छौँ ।"

स्वावलम्बन विकास केन्द्रको ३०औँ साधारण सभा सम्पन्न :

शुन्य गरीबी, शुन्य वेरोजगारी र शुन्य कार्वन उत्सर्जनको कार्यनीति पारित

नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्नु हुँदै केन्द्रका अध्यक्ष

२०७८ मंसिर १६ गते विहीवार स्वावलम्बन विकास केन्द्रको ३०औँ साधारण सभा सम्पन्न भएको छ। साधारण सभाले लघुवित्त कार्यक्रम मार्फत शुन्य गरीबी, शुन्य वेरोजगारी र शुन्य कार्वन उत्सर्जनको लागि सदस्य संस्था तथा सरोकारवालाहरु संग सहकार्य गरेर अघि वढ्ने कार्यनीति पारित गरेको छ। यसको साथै साधारण सभाले विगतका राम्रा कार्यलाई निरन्तरता दिँदै आगामी दिनमा सामाजिक व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा तीन जीरो क्लव गठनको अवधारणा समेत अघि वढाउने निर्णय गरेको छ।

सभामा केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले केन्द्रको आर्थिक बर्ष २०७७/७८को आय-व्यय विवरण, कार्य प्रगति विवरण तथा २०७८/७९को प्रस्तावित कार्यक्रम सहितको प्रतिवेदन प्रस्तुत गरेका थिए। सो अवसरमा अध्यक्ष श्रेष्ठले कोरोना महामारीको कारण भौतिक रुपमा उपस्थित हुने वातावरण नभए पछि केन्द्रले अनलाईन माध्यमबाट गोष्ठी तथा छलफल कार्यक्रमहरुलाई निरन्तरता दिन सफल भएको र यस्तोमा केन्द्रले लघुवित्त क्षेत्रमा देखा परेका समस्या तिनको समाधान र लघुवित्त क्षेत्रले गरीबी निवारण, रोजगारी सिर्जना लगायत क्षेत्रमा पुर्‍याएको योगदान सहित विभिन्न विषयमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा ख्याति कमाएका श्रोत व्यक्तिहरु समावेश गरी १६ वटा विभिन्न विषयमा अनलाईन सम्बाद श्रृंखलाहरु सम्पन्न गरेको जनाए। श्रेष्ठका अनुसार यस्ता छलफलहरुले कोरोना महामारीको वेला लघुवित्त क्षेत्र कसरी अघि वढ्ने र महामारीको वेला लघुवित्त संस्थाहरु तथा लघुवित्तकर्मीहरुको भूमिका र योगदान कस्तो हुने भन्ने विषयहरु पनि समेटिएका थिए। यी कार्यक्रमहरुमा लघुवित्त वित्तीय संस्था तथा सहकारी संस्थाका १४८८ जना पुरुष र ३०२ जना महिला गरी जम्मा १७९० जनाको सहभागिता रहेको थियो। साथै केन्द्रले गत आर्थिक बर्षमा७ वटा लघुवित्त सम्बन्धी विभिन्न विषयमा तालिम सम्पन्न गरी यस बाट लघुवित्त वित्तीय संस्था तथा लघुवित्त कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सहकारी संस्थाका १०३ जना पुरुष र २७ जना महिला गरी जम्मा १३० जना कर्मचारीहरु लाभान्वित भएको जानकारी श्रेष्ठले गराएका थिए।

केन्द्रले यस बर्ष लघुवित्त सदस्य तथा उनीहरुका छोराछोरीहरु एवं विदेशबाट फर्केका युवाहरुलाई स्वदेशमा नै स्थानीय श्रोत तथा साधनमा आधारित उद्यम/व्यवसाय गर्न उपयुक्त सीप, ज्ञान र दक्षता अभिबृद्धि गर्न लघुउद्यमशीलता विकास सम्वन्धी अन्तरकृया कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको, तीन जना उत्कृष्ट महिला लघुउद्यमी सदस्यहरुलाई जनही रु. २५,०००/- पुरस्कार प्रदान गरेको, केन्द्रले राजधानी नजिकै भएर पनि शैक्षिक पूर्वाधारको अभावमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न कठिन भैरहेको तारकेश्वर नगरपालिका १मा अवस्थित श्री कुञ्चिप्वाकल माध्यमिक विद्यालयको ई-लाइब्रेरी स्थापना गर्ने अभियानमा एक थान डेस्कटप कम्प्यूटर सहयोग स्वरुप हस्तान्तरण गरेको छ तथा नर्सरी देखि स्नातकोत्तर तह सम्म गरीब समुदायका बालवालिकालाई रु १००मा शिक्षा प्रदान गर्दै आएको समता शिक्षा निकेतनको शैक्षिक कोषमा रु २ लाख सहयोग हस्तान्तरण गरिएको पनि प्रतिवेदनमा उल्लेख छ।

प्रतिवेदन प्रस्तुतीका क्रममा अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले आगामी दिनमा गरीब, विपन्न तथा पिछडीएका समुदाय र महिलाहरुको जिवनस्तर उकास्न लघुवित्त संस्था तथा लघुवित्तकर्मीहरु मिलेर सामाजिक व्यवसाय प्रवर्द्धनमा लाग्नु पर्ने, गरीव र विपन्न वर्ग लक्षित स्वास्थ्य सेवा शुरु गर्नु पर्ने र वेरोजगार युवावर्गलाई दक्ष तथा सिपालु वनाएर रोजगारीको लागि सक्षम वनाउने एउटा दक्ष जनशक्ति विकास केन्द्र स्थापना गर्ने वेला आएको धारणा राखेका थिए।

सो अवसरमा केन्द्रले ३० बर्ष पुरा गरेको अवसरमा तयार पारेको विशेषाङ्कको विमोचन गरिएको थियो।

सभाले केन्द्रको लेखा परीक्षण सहितको, नीति तथा कार्यक्रम प्रतिवेदन ३०औँ साधारण सभाबाट सर्बसम्मतिले पारित गरेको छ।

केन्द्रको ३०औँ साधारण सभाले सर्वसम्मतिबाट पारित गरेका कार्यक्रमहरु

- कोरोना महामारी पछि केन्द्रले सञ्चालन गर्दै आएको संवाद श्रृखला, वेविनार र अनलाईन अन्तरकृयालाई थप प्रभावकारी वनाउदै चालु आ.व.मा पनि निरन्तरता दिने।
- कोरोना महामारी र लकडाउनका कारण लघुवित्त संस्थामा परेको असर संग जुध्न सदस्य संस्थाहरुलाई रणनीतिक मार्गचित्र निर्माणमा सहयोग गर्ने।
- सामान्यरुपमा सबैको आवश्यकता भित्र रहेको विषयहरुमा सम्भाव्य सबै संस्थाहरुको सहभागितामा र संस्था एवं प्रशिक्षार्थीहरुको आवश्यकता अनुरुप तालिमको पहिचान गरी तर्जुमा गर्ने। हरेक तालिमको बेलामा र सो पश्चात तालिमको सीप उपयोग सम्बन्धी मुल्याङ्कन गर्ने र तालिममा तर्जुमा गरेको कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न गराउन अनुगमन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
- लघुवित्तको मूल सरोकारवाला लाभग्राही ग्राहक सदस्यहरु भएकोले ग्राहकको क्षमता वृद्धिमा सहयोग पुग्ने तालिमहरु लगायतका कार्यक्रमहरु विकास गर्ने।
- ग्राहक सदस्यहरु तथा तिनका छोराछोरीहरुलाई उद्यमी बनाउन लघुउद्यम सम्बन्धी तालिमहरुको व्यवस्था गर्ने।

(बाँकी पृष्ठ ८ मा)

ग्राहक सदस्यहरूको आर्थिक संगै सामाजिक, शैक्षिक, स्वास्थ्य तथा व्यवसायिक जीवनमा सघाउदै बंगलादेशका लघुवित्त

वेविनार वक्ता जहिरुल आलम

लघुवित्त संस्थाहरुले ग्राहक सदस्यको सामाजिक र आर्थिक सुरक्षामा पनि जोड दिए मात्र गरीबी, वेरोजगारी र वातावरणीय असन्तुलन जस्ता विश्वव्यापी चुनौती संग लड्न ठूलो योगदान गर्न सक्ने धारणा लघुवित्तकर्मीहरुले राखेका छन् ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्रले १६औँ सम्बाद श्रृंखला अन्तरगत २०७८ कार्तिक ७ (अक्टोवर २४, २०२१) मा आयोजना गरेको **"वेरोजगारी र गरीबी न्यूनिकरणमा इन्ट्रीग्रेटेड डेभलपमेन्ट फाउन्डेशन (आईडीएफ) बंगलादेशको अनुभव"** विषयक अनलाईन बेविनारका प्रमुख वक्ता इन्ट्रीग्रेटेड डेभलपमेन्ट फाउन्डेशन, बंगलादेशका संस्थापक तथा कार्यकारी निर्देशक जहिरुल आलमले बंगलादेशको चिटगाउँ हिलमा आइडिएफले लघुवित्तको माध्यमबाट गरीबी, वेरोजगारी तथा कार्बन उत्सर्जन घटाउन सफल भएको दृष्टान्त पेश गरेका थिए । "हामीले १९९०को दशकमा चिटगाउँ गरीबी, वेरोजगारी र कार्बन मुक्त वनाउनको लागि ग्रामीण ट्रस्टको सहयोगमा लघुवित्त कार्यक्रम शुरु गर्‍यौँ । हामीले ऋण दिने र बचत गर्ने काम मात्र नगरेर अरु सामाजिक सेवाहरु, स्वास्थ्य, शिक्षा, स्वच्छ उर्जा लगायतमा पनि जोड दिएर गरीबहरुलाई माथि उठाउने काम शुरु गरेका थियौँ । यसबाट गरीबको स्तरोन्नति मात्र नभएर सामाजिक समस्याहरुको समाधानमा पनि सहयोग पुगेको छ ।" जहिरुलको भनाई थियो ।

आफ्नो अनुभव तथा आइडीएफले गरेको कार्यबारे प्रकाश पार्दै जहिरुलले भने "लघुवित्त शुरु गरे लगत्तै हामीले चिटगाउँ पहाडी क्षेत्रको घरपरिवारमा पोषण र सरसफाईको पनि निकै ठुलो समस्या देख्यौँ । चेतनाको कमीले सामान्य रोगहरुमा पनि स्थानीयले ठूलो ठूलो मुल्य चुकाउनु पर्ने अवस्था थियो । हामीले स्वास्थ्यका कार्यक्रम शुरु पनि गरयौँ । विस्तारै हामीले दोस्रो पुस्ताको भविष्य उज्वल वनाउन शिक्षामा पनि सेवा दिन शुरु गर्‍यौँ । उ वेला गाउँघरमा वालवालिकाहरुले विचैमा स्कुल छाड्ने दर पनि उच्च थियो । हामीले गरीब विद्यार्थीहरुलाई कोचिङ्गको व्यवस्था गर्‍यौँ र त्यसमा सुधार भयो । उ बेला बंगलादेशमा कृषि उत्पादन निकै कम थियो । किसानहरु पुरानै तरिकाले काम गर्थे । हामीले उच्च मुल्यका कृषि उत्पादनमा जोड दिने र उत्पादन पनि वढाउन काम थाल्यौँ । त्यसकोलागि आवश्यक प्रविधि र मलखादको व्यवस्था समेत गर्‍यौँ । हामीले किसानहरुलाई तालिमहरु पनि दिन थाल्यौँ । अहिले त्यहाँको शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगारीको अवस्थामा सुधार भएर ग्रामीण भेगमा मानिसहरुको समग्र जीवनस्तर निकै माथि उठेको छ ।

साथै उ वेला यहाँको स्थानीय नदीमा हानिकारक विधिहरुवाट माछा मार्ने गरेका थिए । प्रजनन अवधिमा माछा मार्ने, विषादिको प्रयोग गर्ने तथा नदीमा प्रदुषण वढ्दा स्थानीय कार्प जातको माछा लोप हुने अवस्थामा पुगेको थियो । हामीले स्थानीय मछुवारा सहित, मिडिया, राजनीतिक नेतृत्व लगायत सबै संग समन्वय गरेर त्यो माछा जोगाउन पहल गर्‍यौँ । माछाका अण्डा ह्याचीङ्ग गरेर भुरा निकाली वाँड्यौँ र त्यसले माछाको संख्या वढ्यो । अहिले माछाबाट यहाँका किसानले राम्रो आम्दनी गर्नुका साथै अन्यत्र पनि निर्यात गर्न थालेका छन् ।" आलमले भने ।

साथै जहिरुल आलमले अहिले आइडिएफको लघुवित्त सदस्यहरु धेरै जसो मझौला उद्यमी भै सकेको उनीहरुलाई अझै पनि आइडिएफले उत्पादन वढाउन, वजारीकरण गर्न र कृषि क्षेत्रमा उच्च मुल्य श्रृंखलामा सघाई रहेको धारणा राखे । जसको परिणाम किसानले उत्पादन र मुनाफामा दोब्बर फाइदा लिएको वताए । नेपालमा पनि लघुवित्त कार्यक्रम मुनाफा केन्द्रित भन्दा सदस्यको हितमा र गरीवको उत्थानमा केन्द्रित भएर काम गर्नु पर्ने उनको धारणा थियो । नीतिगत स्पष्टताको लागि नियामक निकाय संग वसेर लघुवित्त सेवालाई जसरी पनि गरीबी निवारण, रोजगारी सिर्जना तथा वातावरण संरक्षणमा प्रयोग गर्न सुझाव दिए ।

सो अवसरमा बोल्दै स्वालम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले नेपालका लघुवित्त संस्था कसरी ग्राहक सदस्यमैत्री वनाउने भन्ने कुरा बंगलादेशबाट सिक्नु पर्ने धारणा राखे । साथै श्रेष्ठले शुरुको अवस्थामा नेपालमा लघुवित्त क्षेत्र वंगलादेशको दाँजोमा सफल भएको भए पनि पछिल्लो समय नाफा केन्द्रित भएकोले गरीबी निवारण र रोजगारी सिर्जनामा अपेक्षा अनुसार काम गर्न नसकेको धारणा राखे । "आजका वक्ता जहिरुल आलमको प्रस्तुतीबाट सबैलाई प्रस्टै भयो होला कि हामीले कर्जा दिएर मात्र गरीबको विकास हुने वाला छैन । हामीले कर्जा दिएर वचत र ऋणमा मात्रै जोड गरेर मुनाफा केन्द्रित हुनु भन्दा पनि सदस्यहरुको जीवनस्तर माथि उकास्ने खालका क्रेडिट प्लसका

(बाँकी पृष्ठ १९ मा)

महिला लघुवित्तकर्मीहरुका लागि बिवेकशील नेतृत्व विकास सम्बन्धी दुई दिने तालिम सम्पन्न

स्वावलम्बन विकास केन्द्रले लघुवित्त एवं लघुवित्त सञ्चालन गर्ने सहकारी संस्थाहरूको नेतृत्व तहमा महिलाहरूको सहभागिता वढाउने तथा उनीहरूको नेतृत्व क्षमता विकास गर्न दुई दिने **नेतृत्व विकास** तालिमको आयोजना गरेको छ । उक्त तालिमको अवसरमा गरीब तथा विपन्न वर्ग र महिलाहरुको जीवनस्तर माथि उकास्न सहयोगी बनेको लघुवित्त क्षेत्रमा महिलाहरुको नेतृत्व बढाउदा लघुवित्तले गरीबी निवारण र रोजगारी सिर्जनामा थप प्रभावकारी परिणाम दिन सक्ने धारणा व्यक्त गरिएको छ ।

तालिम उद्घाटन समारोहको अवसरमा बोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले लघुवित्त कार्यक्रमले विपन्न महिलाहरुलाई उद्यमी र स्वावलम्बी बनाउनुको साथै उनीहरुलाई लघुवित्त अभियानको नेतृत्व गर्न शुरुवाती दिन देखिनै प्रेरित गरेको उल्लेख गरे । "महिला नेतृत्वमा पुग्नु जरुरी छ भन्ने लघुवित्तको मान्यता हो । नेतृत्वको लागि हामीले शुरु देखिनै महिलालाई प्राथमिकता दिएका हौँ । अझै पनि फिल्डबाट काम गरेर आएको, रगत पसिना बगाएको व्यक्ति लघुवित्तको प्रमुख कार्यकारी अधिकृत तहमा पुग्न सकेको छैन । यो तालिमबाट आफ्नो कमी कमजोरी छोडेर जानुस र अघि वढ्नुस ।" श्रेष्ठको भनाई थियो ।

युवाशक्ति रोजगारीको लागि विदेश पलाएन हुनुको साटो स्वदेश भित्रै र आफ्नै गाउँ ठाउँमा रोजगारी सिर्जना होस् भन्ने लघुवित्तको महत्वपूर्ण ध्येय भएको स्मरण गराउँदै श्रेष्ठले महिलाहरु नेतृत्वमा पुगेर विपन्नवर्गको जीवन स्तर उकास्ने काम गर्नु पर्नेमा जोड दिए । "जसरी आमाहरुले परिवारको सफल नेतृत्व गर्छन त्यसरी नै महिलाहरुले अव घर बाहिरको व्यवसाय वा संस्थाहरु पनि हाक्न सक्नु पर्छ । तपाईहरू सबै संग क्षमता छ । यसलाई सही ढंगले उपयोग गर्नु जरुरी छ । अल्छी भयो भने क्षमताले मात्रै काम गर्दैन । ज्ञान भएर पनि नकारात्मक सोच राखे समस्या हुन्छ । सबै भन्दा ठुलो कुरा आफुलाई क्रियाशील बनाउने र आफू भित्रभित्रै ऊर्जावान भई रहने हो । साथै आफू संग भएको ऊर्जा, ज्ञान तथा क्षमता सकारात्मक कुरामा खर्च गर्नु जरुरी छ । लघुवित्तकर्मीहरु आफ्नो लक्ष र उद्देश्य प्रति चेतनशील हुनु आवश्यक छ । पछिल्लो समय प्रमुख कार्यकारीहरू खाली धन केन्द्रित भए । संस्थागत हितको मतलब छैन । सदस्यको सुख दुख बारे पनि ध्यान छैन । गरीवको नाउँमा लघुवित्तकर्मीले सवथोक सेवा सुविधा लिने तर उनीहरूको जीवनस्तर माथि उकास्ने काम नगर्ने भन्ने हुदैन । अहिले लघुवित्तबारे धेरै नकारात्मक समाचारहरू आएका छन् । केही जिल्लामा लघुवित्त सदस्यहरू गाऊँ छाडेर भाग्नु पर्ने अवस्था आयो भन्ने समाचारहरु आए । यो हुनु भएन । लघुवित्तकर्मीहरूले हेर्ने भनेको आफ्ना सदस्यको उन्नति भयो कि भएन भनेर हो । सदस्य आर्थिक रुपले बलियो भयो कि भएन भनेर हेर्ने हो । सदस्य बलियो भयो भने मात्र संस्था बलियो हुन्छ भन्ने मन्त्र विर्सनु भएन । यसको लागि सदस्यको उचित निगरानी गर्नु पर्‍यो । आफ्नै छोराछोरी जस्तो हेरचाह गर्नु पर्‍यो । महिलाहरुमा यस्तो क्षमता छ ।" श्रेष्ठले भने ।

तालिम उद्घाटन समारोहको एक झलक

कोरोना महामारी र लकडाउनको कारण विगत दुई बर्ष देखि लघुवित्त क्षेत्र गतिशील हुन नसकेको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै लघुवित्तको मर्म र भावना अनुसार लघुवित्त क्षेत्रलाई नयाँ ऊर्जाको साथ गतिशील बनाउने उद्देश्यले महिला नेतृत्वमा केन्द्रित भएर स्वावलम्बन विकास केन्दले २०७८ फागुन १५ र १६गते उक्त तालिमको आयोजना गरेको हो । उक्त तालिममा लघुवित्त तथा सहकारी संस्थाका शाखा प्रवन्धक भन्दा माथिल्लो तहका महिला लघुवित्तकर्मीहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

तालिमका मुख्य प्रशिक्षक विकल प्रसाद शेरचनले सफलताको लागि नेतृत्व बिवेकशील हुनु आवश्यक रहेको धारणा राखे । तालिमको क्रममा शेरचनले बिवेकशील नेतृत्व कस्तोलाई भन्ने, बिवेकशील नेतृत्वको अवधारणा, बिवेकशील नेतृत्वको अभ्यास कसरी गर्ने, भावनात्मक नेतृत्वको सिद्धान्त, यसले व्यक्तिगत र संस्थागत जीवनमा पार्ने सकारात्मक प्रभाव र विश्व परिवेशमा बिवेकशील नेतृत्वको अभ्यास लगायतका पक्षहरू समेटेका थिए । साथै शेरचनले बिवेकशील नेतृत्वको लागि सैद्धान्तिक संगै व्यवहारिक पक्षबारे पनि अभ्यास सहित जानकारी गराएका थिए । यस क्रममा उहाँले मुख्य रुपमा आफ्नो उद्देश्य र लक्ष के हो र त्यस अनुरुप विवेकशील भएर कसरी काम गर्न सकिन्छ भन्ने बारे विभिन्न ध्यान विधिवारे अभ्यास समेत गराएका थिए ।

तालिम समापन समारोहमा बोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका कार्यकारी प्रमुख बेचन गिरीले महिला लघुवित्तकर्मीहरु लघुवित्तमा देखिएका समस्याहरु समाधानको लागि नेतृत्व विवेकशील हुनु पर्नेमा जोड दिए । "तालिमले यहाँहरुलाई एक प्रकारको आत्मविश्वास र उत्साह जगायो होला । अव तालिममा सिकेको कुरा फिल्डमा लागु भएको हेर्न चाहन्छौँ । यो सिकाई आफ्नो व्यवहारमा लागु गर्नुको साथै सहकर्मीहरु माँझ पनि फैलाउने काम होस् । सिकेको कुरा व्यवहारमा प्रयोग नगरे सम्म त्यसको कुनै औचित्य हुदैन । साथै हामी को हौँ भनेर आफुलाई चिन्ने, आफ्नो कर्तव्य र जिम्मेवारीका साथ लक्ष्यमा अघि वढ्नु जरुरी छ । हाम्रो गन्तव्य भनेको गरीबलाई सक्षम बनाउने हो । त्यो लक्ष्य प्राप्त भयो कि भएन लघुवित्तकर्मीले

सोच्ने वेलाभएको छ ।" गिरीको भनाई थियो ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्रका निर्देशक सतिस श्रेष्ठले कोरोनाको कारणबाट प्रभावित भएको लघुवित्त क्षेत्रलाई नयाँ उर्जाका साथ अघि वढाउन मुख्य गरी महिला केन्द्रित तालिम कार्यक्रम नभएको अवस्थामा स्वावलम्बन विकास केन्द्रले महिलाहरुलाई लक्षित गरी यो तालिमको आयोजना गरेको वताए । साथै लघुवित्तको नेतृत्व लोकपृय भन्दा पनि उत्कृष्ट हुनु आजको आवश्यकता रहेको भन्दै महिलाहरु यसको लागि सक्षम रहेको र अझ तनाव रहित तरिकाले लघुवित्तमा आई पर्ने समस्याहरुको समाधान गर्न सकुन भन्ने अभिप्रायले यो तालिम आयोजना गरिएको बताए ।

सहभागीहरुले असल, बिवेकशील एवं सक्षम नेतृत्व वन्नको लागि तालिमबाट पर्याप्त ज्ञान तथा मन्त्रहरुको साथै ऊर्जा पाएको र यसले कार्यस्थलमा परिणाममुखी काम गर्न सहज हुने धारणा राखेका थिए । सो

तालिममा सहभागीहरुको सामुहिक तस्विर

अवसरमा सिर्जनशील लघुवित्त वित्तीय संस्थाकी शाखा प्रवन्धक मीरा कुमारी श्रेष्ठ, उपकार लघुवित्त वित्तीय संस्थाकी शाखा प्रवन्धक दुर्गा राना, स्वावलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्थाकी वरिष्ठ प्रवन्धक नारायणी देवी श्रेष्ठ, मुक्तिनाथ विकास बैंक लि.की शाखा प्रवन्धक रिता देवी घिमिरे, छिमेक लघुवित्त वित्तीय संस्थाकी सहायक प्रवन्धक सुनिता तिमल्सिना, नेशनल माइक्रोफाइनान्स लघुवित्त वित्तीय संस्थाकी शाखा प्रवन्धक विष्णु माया श्रेष्ठले तालिमको सिकाई बारे आफ्नो अनुभव प्रस्तुत गरेका थिए ।

तालिममा १५ वटा लघुवित्त एवं लघुवित्त कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सहकारी संस्थाका ३० जना महिला लघुवित्तकर्मीहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

(पृष्ठ ५ बाट ...)

स्वावलम्बन विकास केन्द्रको ३०औं ...

- स्वच्छ लघुवित्त अभियान प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्ने र यसमा उत्कृष्ठ कार्य गरी योगदान पुऱ्याउने कर्मचारीहरु तथा सदस्यहरुलाई पुरस्कृत गर्ने ।
- केन्द्रबाट गुणस्तरीय तालिम दिन सक्ने गरी केन्द्रका कर्मचारीको सीप र दक्षता अभिवृद्धिका लागि फिल्डमा अध्ययन भ्रमण र तालिमहरुमा संलग्न गराउने ।
- लघुवित्त क्षेत्रमा देखिएका चुनौतिहरु सम्बन्धी विषयमा अध्ययन/अनुसन्धान गर्ने ।
- विदेश स्थित लघुवित्त संस्थाहरुको कार्यनीति, पद्धति, नयाँ नयाँ श्रृजनात्मक कार्यहरुबारे परिचय गराउन अन्तर्राष्ट्रिय अध्ययन, अवलोकन भ्रमणको व्यवस्था मिलाउने ।
- देश भित्रको नमूना लघुवित्त संस्थाहरु र नमूना सदस्यहरुको विवरण (Profile) तयार गरी तिनीहरुको कार्यक्रमहरु अध्ययन अवलोकन गर्ने गराउने ।
- सफल लघुवित्त संस्थाहरु र सफल लघुवित्त सदस्यहरुबारे केस अध्ययन गर्ने ।
- लघुवित्त क्षेत्रमा देखिएका चुनौतिहरु सम्बन्धमा सरोकारवाला नियामक निकाय, सेवा प्रदायक संस्था तथा विज्ञहरु बीच अन्तरकृया, छलफल तथा विचारको आदान प्रदान गरी निराकरण गर्ने उपाय पहिल्याउन सहजीकरण गर्ने ।
- उद्यमशीलता विकासको महत्वको प्रचार प्रसार गरी प्रभावकारी रुपमा अगाडि बढाउन लघुवित्त संस्थाहरुले सञ्चालन गरी आएको उद्यमशीलता विकास कार्यक्रमबारे अध्ययन गरी उत्कृष्ट कार्य गर्ने संस्थाको पहिचान गरी पुरस्कृत गर्ने ।
- देशमा धेरै लघुवित्त संस्थाहरु स्थापना भए पनि अत्यन्त विपन्न

३०औं साधारण सभाको एक झलक

परिवारमा लघुवित्त सेवा प्रवाह हुन नसकेकोमा सम्बन्धित संस्थाहरुलाई सजग गराई सेवा प्रवाह वढाउने ।
- लघुवित्त मार्फत सदस्य संस्थाहरुका उद्यमी सदस्य मध्ये उत्कृष्ट केही सदस्यलाई पुरस्कृत गर्ने ।
- बढदो पर्यावरणीय असंतुलन तथा सोबाट उत्पन्न हुने जोखिमलाई कम गर्न लघुवित्त संस्थाहरु तथा सम्बन्धित निकायहरुको समन्वय र सहकार्यमा वातावरणीय संतुलन गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- लघुवित्त संस्थाहरुको उत्कृष्ट कार्य पहिचान गरी श्रव्य दृष्य (Audiovisual) तयार गर्ने ।
- सामाजिक व्यवसाय दिवस नेपाल फोरमले तयार गरेको १४ बुँदे कार्ययोजनाको कार्यान्वयन गर्ने र गराउने ।
- तीन शुन्यको अवधारणालाई जनस्तरमा पुर्‍याउने र अभियानको रुपमा सञ्चालन गर्ने ।
- तीन शुन्य क्लवको गठन गरी तीन शुन्यको अवधारणालाई अघि वढाउन युवा जनशक्तिलाई उत्प्रेरित गर्ने ।

पढाईसगै उद्यमशीलता विकासको पद्धति :
उद्यमशीलता विकासमा देशकै नमूना विद्यालय

जनज्योति माध्यमिक विद्यालयमा भ्रमण टोली

सुर्खेत जिल्लाको बराहताल ५ वड्डीचौर मा रहेको छ श्री जनज्योति माध्यमिक विद्यालय । विद्यालयको प्रवेश द्वारमा लेखिएको छ **चाहना भए बहाना बनाउनै पर्दैन । चाहना राख्नुस् बहाना आफै भाग्छ ।** विद्यालय परिसरमा चारैतिर साग र तरकारी बारीका प्लटहरु छन् । रायो, लसुन, धनियाँ लगायत साग र तरकारी लटरम्मै फस्टाएको छ । काको, लौका तथा फर्सीको वेर्ना भर्खर टुसाएका छन् । यी बारी र बगैचा विद्यार्थीहरु आफैले व्यवस्थापन गरेका छन् । दुई तीन कक्षामा पढने बालवालिकाहरुले एउटा प्लटमा काका, लौका र फर्सी रोपेका छन् । आज उनीहरु यसको गोडमेल र पानी दिने काम गर्दैछन् । पानी वोकेर ल्याई दिने काममा चाँहि ठूलो कक्षाका दिदीहरुले सघाई रहेका छन् ।

विद्यार्थीको यो सबै कामको सहजीकरणमा विद्यालयका प्रधानाध्यापक नारायण प्रसाद सिग्देल खटेका छन् । नारायण सरको आफ्नो वस्ने कुर्सी छैन । न त कुनै छुट्टै अफिस कोठा नै छ । उनले विद्यालयको सामान्य काम गर्ने अधिकार अन्य दुई जना अध्यापकलाई सुम्पेका छन् । मुख्य निर्णय गर्ने वेला चाँहि आफु जुन ठाउँमा जुन अवस्थामा छन् त्यहीबाट कार्य सम्पादन गर्छन् । नारायण सर धेरै जसो विद्यार्थीमाझ उद्यमशीलता विकासको लागि विद्यालय बाहिर नै विभिन्न सहयोग तथा सहकार्यको लागि खट्नुको साथै विद्यार्थीहरुको उत्पादन वजारीकरणमा व्यस्त हुन्छन् । यति धेरै व्यवस्तताको वावजूद पनि नारायण सरलाई आफ्ना सबै विद्यार्थीहरुको नाम थाहा छ । नाम मात्र होइन सबैको क्षमता पनि थाहा छ । कुन विद्यार्थीले के काम गर्दैछ र त्यो कसरी भै रहेको छ भन्ने बारे जानकार रहन्छन् । सबै विद्यार्थी संग अभिभावक जस्तै भूमिका निभाउँछन् ।

जनज्योति माध्यमिक विद्यालयमा १२ सय भन्दा वढी विद्यार्थी अध्ययनरत छन् । यस विद्यालयमा १२ कक्षा सम्म पढाई हुन्छ । प्राविधिक तर्फ १८ महिने कृषि र भेटेरिनेरी तथा ३ वर्षे कृषि र भेटेरिनरी पढाई हुने गरेको छ । यहाँ कक्षा ६, ७ र ८ मा पेसा व्यवसाय अध्यापन हुन्छ भने ९ र १० कक्षामा ऐच्छिक कृषि विषय राखिएको छ । यो विद्यालयमा विद्यार्थीले पढाईका साथै कृषि र पशुपालन गरी रहेका छन् । हाल उनीहरुले बाखा, बङ्गुर, माछा, माहुरी पालन, च्याउ, टमाटर लगायत तरकारी र फलफूल खेती गरिरहेका छन् । विद्यालयले प्राविधिक विषय पढ्ने विद्यार्थीलाई पढ्दै कमाउदै गर्ने अवसर प्रदान गरेको छ । विद्यार्थी पढाईसँगै खेती वा पशुपालन गर्छन् । जसले उनीहरुलाई रोजगारी र आम्दानी पनि दिलाई रहेको छ । प्राविधिक धार भन्दा अरु विद्यार्थीहरुले पनि चाहेको खण्डमा व्यवसायी वन्ने अवसर छ । अहिले पनि धेरै विपन्न विद्यार्थीहरु पढ्दै कमाउदै र कमाउदै पढने गरेका छन् । कसैले विद्यालयले दिएको ऋण लिएर विद्यालयमै व्यवसाय गरेका छन् कसैले घरमै व्यवसाय गरेका छन् ।

यसैको परिणाम जनज्योति माध्यमिक विद्यालय देश भरीमै विद्यालयमा उद्यमशीलता विकास गर्ने नमूना विद्यालय वनेको छ । गरीबीको कारण कसैले पनि पढ्न वञ्चित हुनु पर्दैन भन्ने नारायण सरको संकल्प छ । त्यसैले हरेक विद्यार्थी संग क्षमता छ, उनीहरुले व्यावसायिक सीप सिकेर भोलि सक्षम जनशक्ति वन्न सक्छन् । रोजगारीकोलागि विदेशीनु पर्ने वाध्यता हुदैन र सबै विद्यालयहरुलाई उत्पादन संग जोड्न सके देश परनिर्भर हुन पर्दैन भन्ने मान्यता अनुसार काम भएका छन् ।

यसै सन्दर्भमा स्वावलम्बन विकास केन्द्रको आयोजनामा पढ्दै कमाउदै र कमाउदै पढने अवधारणा अर्न्तगत गरेका कृयाकलापहरुको अध्ययन अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । २०७८ फाल्गुण २१ देखि २४ सम्म आयोजना गरेको उक्त भ्रमण कार्यक्रममा केन्द्रका लुम्बिनी, कर्णाली र सुदुरपश्चिम प्रदेशमा रहेका लघुवित्त तथा सहकारी सदस्य संस्था र ती संस्थाहरुले सहकार्य गर्न खोजेका विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरु सहभागी भएका थिए ।

सो अध्ययन भ्रमणमको शुरुवात जनज्योति माध्यमिक विद्यालयको विरेन्द्रनगरमा रहेको माहुरी पालन व्यवसायबाट भएको थियो । जसमा भ्रमण टोलीले माहुरी पालन व्यवसाय अवलोकन गर्नुको साथै माहुरी हेरालु तथा प्राविधिक चेतन प्रसाद चालिसे संग छलफल गरेको थियो ।

अध्ययन भ्रमणको दोस्रो दिन सहभागीहरु विरेन्द्रनगरवाट बड्डीचौर पुगेर जनज्योति माध्यमिक विद्यालय र त्यहाँ अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले

पढ्दै कमाउँदै र कमाउदै पढने अवधारणा अनुसार सञ्चालित विद्यार्थीको कृषि फार्म

गरेको उद्यम व्यवसायको अवलोकन गरेको थियो । जस अन्तर्गत विद्यालयले गरेको माछापालन, च्याउ खेती व्यवसाय, टर्की, खरायो, कुखुरा तथा हाँस पालन, वंगुर पालन व्यवसायहरुको अवलोकन गरेको थियो । विद्यालयले अभिभावकहरुको लागि सहयोग गरेको आरन व्यवसाय र उच्च मुल्यका वनस्पतिहरुको तेल उत्पादन प्लान्टको पनि अवलोकन गरेका थिए । त्यसै गरी भ्रमण टोलीले विद्यालयको सहयोगमा कृषि र पशुपालन व्यवसाय गरी आय आर्जन गरी रहेका कृषि र भेटनेरी तर्फका विद्यार्थीको व्यवसाय अवलोकन गर्नुको साथै उनीहरु संग अन्तर्कृया पनि गरेको थियो । भेटनेरी र कृषि पढ्ने मात्र नभई जनज्योति माध्यमिक विद्यालयमा अध्ययनरत सबै कक्षाका विद्यार्थीहरुलाई व्यवसाय गर्न ऋण उपलब्ध गराउनुको साथै ज्ञानको लागि पनि सहजीकरण गर्दै आएको छ । जसले गर्दा गरीबीको अभावमा पढ्न नपाएका विद्यार्थीहरु टाढाटाढवाट समेत यहाँ आएर कमाउदै पढ्दै गरेका छन् । यसै गरी आर्थिक क्षमता अलि राम्रो भएका विद्यार्थीहरुलाई पनि विद्यालय उमेर देखिनै दक्ष, सीपयूक्त र आत्मनिर्भर वनाउन पढाई संगसंगै व्यवसाय गरेर कमाउने अवसर पनि प्रदान गरेको विद्यालयका प्रधानाध्यापक नारायण प्रसाद सिग्देलले जानकारी गराए ।

भ्रमण टोलीले यस्ता विद्यार्थीहरुको उद्यम, व्यवसाय पनि अवलोकन गरेको थियो । जसमा तरकारी खेती, बंगुरपालन, कुखुरा पालन, चुरा पोते तथा ढाँकाका उत्पादनहरु रहेका थिए । यसको साथै समुदायको आय आर्जनको लागि विद्यालयको सहयोगमा सञ्चालन भएको होम स्टेको पनि अवलोकन गरेको थियो ।

विद्यालय र विद्यार्थीहरुले गरेको उद्यम, व्यवसायको अध्ययन अवलोकन पछि भ्रमण टोलीले व्यवसाय गरेका विद्यार्थीहरु र विद्यालका शिक्षकहरुसंग पनि अन्तर्कृया गरेको थियो । सो अवसरमा शिक्षकहरुले पढ्दै कमाउदै र कमाउदै पढ्ने अवधारणा विद्यार्थीहरुलाई सीपयुक्त जनशक्तिको रुपमा तयार गर्न र वालवालिकाहरुलाई आत्मनिर्भर वनाउन निकै प्रभावकारी भएको र यसले विद्यार्थीको पढाईको स्तरमा कुनै असर नपरेको उल्लेख गरे ।

अवलोकन भ्रमणको समीक्षाको अवसरमा सहभागी प्रधानाध्यापक र संस्थाका प्रमुखहरुले युवा उद्यमशीलतामा जनज्योति माध्यमिक विद्यालयले गरेको कृयाकलाप निकै प्रभावकारी रहेको भन्दै आफुले काम र सहकार्य गर्ने विद्यालयहरुमा पनि यसको अनुशरण गर्ने प्रतिबद्धता गरेका छन् । साथै अध्ययन भ्रमण टोलीले सो अवसरमा सात बुँदे मार्गचित्र पनि तय गरेको छ ।

विद्यार्थीको नर्सरी अवलोकन गर्दै भ्रमण टोली

विद्यालयका कृयाकलापबारे जानकारी गराउनु हुँदै प्र.अ. नारायण प्रसाद सिग्देल

मार्ग चित्र

१. सबै सहभागीहरूले यस अध्ययन अवलोकन भ्रमणको सिकाई तथा अनुभवहरूबारे आ-आफ्नो संस्थाका सञ्चालक तथा कर्मचारी बीच छलफल गर्ने ।

२. स्वावलम्बन विकास केन्द्रले ले १० जना विपन्न विद्यार्थीलाई प्रति विद्यार्थी रु ३० हजारको छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउने ।

३. ललितपुरको गोदावरी स्थित गोदावरी रिसोर्ट, स्वावलम्बन विकास केन्द्र र जनज्योति माध्यमिक विद्यालयको बीच त्रिपक्षिय सम्झौता गरी उक्त रिसोर्टको ६० रोपनी जग्गा उद्यमशीलता विकासको लागि उपयोग गर्ने ।

४. अध्ययन अवलोकन भ्रमणमा सहभागी विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरूले जनज्योति माध्यमिक विद्यालयको "पढ्दै कमाउदै र कमाउदै पढ्ने" अभियान अन्तर्गत गरेका सकारात्मक अभ्यास र प्रधानाध्यापक श्री नारायण प्रसाद सिग्देलको सवल पक्षहरू एवं असल आचरणहरू अनुशरण गर्ने ।

५. जनज्योति माध्यमिक विद्यालयबाट अध्ययन पुरा गरेका (पास आउट भएका) आ-आफ्नो क्षेत्रका विद्यार्थीहरूलाई लघुवित्त तथा सहकारी संस्थाले स्वरोजगार वन्नको लागि आवश्यक कर्जा प्रवाह गर्ने ।

६. जनज्योति माध्यमिक विद्यालयबाट कृषि तथा भेटेनरी तर्फको अध्ययन पुरा गरेका विद्यार्थीहरूलाई लघुवित्त एवं सहकारी संस्थाले अन द जव ट्रेनिङ्गको अवसर प्रदान गर्ने र उनीहरूलाई विज्ञको रुपमा फिल्डमा प्रयोग गर्ने ।

७. अध्ययन भ्रमणमा सहभागी प्रत्येक संस्थाले विद्यालयका बालबालिकाहरूलाई लक्षित गरी उद्यमशीलता विकास गर्न आफ्नो कार्य क्षेत्रको ग्रामीण भेगमा रहेको एक वटा सामुदायिक विद्यालय छनौट गरी "पढ्दै कमाउने र कमाउदै पढ्ने" कार्यक्रम अनुशरण गर्न सहकार्य गर्ने ।

विद्यालयमा उद्यमशीलता विकासबारे जनज्योति माध्यमिक विद्यालयका प्रधानाध्यापक नारायण प्रसाद सिग्देलको धारणा

कर्णाली प्रदेशको सदरमुकाम विरेन्द्रनगरबाट ३१ किलोमिटर पश्चिम वड्डीचौर गाउँमा एउटा सानो स्कूल छ जनज्योति माध्यमिक विद्यालय । त्यसको गेटमा लेखिएको छ चाहना भए बहाना बनाउनै पर्दैन, चाहना राख्नुहोस बहाना आफै भाग्छ । विक्रम सम्वत् २०२९ सालमा स्थापना भएको यो विद्यालयको मुख्य लक्ष्य र उद्देश्य भनेको पढाई पनि, कमाई पनि हो । हामीले विद्यार्थीहरूलाई पढाउने मात्र हैन कि ठूलो भए पछि कमाउनका लागी अहिल्यै देखि सिकाउने अभ्यास पनि गरेका छौँ । त्यसको लागि विद्यालयले सानो कोष जम्मा गरेको छ । विद्यार्थीहरूलाई पढ्दै कमाउदै भन्ने शिर्षकमा उनीहरूलाई ऋण दिएर सानो व्यवसायको शुरूवात गराउने र व्यवसाय ठूलो बनाउदै लाने योजना अनुसार काम गरेका छौँ ।

नारायण प्रसाद सिग्देल

हामी सँग १२०० भन्दा बढी विद्यार्थीहरू छन् । हाम्रो विद्यालयमा शिशु देखि १२ कक्षा सम्मको पढाई हुन्छ । सबै जसो गरीब परिवारको विद्यार्थीहरू छन् । १८ महिने कृषि जे.टि.ए., १८ महिने भेटेरेनरी जे.टि.ए., ३ बर्षे कृषि डिप्लोमा, ३ बर्षे कृषि भेटेरिनरी डिप्लोमा जस्ता व्यावसायिक पाठ्यक्रम पनि पढाई हुन्छन् । हामीले ४, ५ कक्षा बाटै विद्यार्थीहरूलाई तरकारी खेती, कुखुरा पालन, बंगुर पालन जस्ता खेतीपातीका कामहरू सिकाउने गरेका छौँ । त्यसले गर्दा पढाई पनि, कमाई पनि भएको छ । शिशु कक्षा देखि १० कक्षा सम्म एक रुपैयाँ पनि शुल्क लिदैनौँ । ११ र १२ कक्षा माथि मात्रै न्यूनतम शुल्क लिने गरेका छौँ । त्यो पनि धेरै विद्यार्थीले पढ्दै कमाउदै तिर्छन् । हामीले पैसा छैन भने पनि जनज्योति माध्यमिक विद्यालयमा पढन आउनुस् कमाएर तिर्नु होला भन्ने गरेका छौँ ।

शेरबहादुर भाइ अहिले कक्षा ६ मा पढ्नु हुन्छ । उहाँले विद्यालयबाट २२,०००/- ऋण लिएर कुखुरा र बाखा पालन

(बाँकी पृष्ठ १३ मा)

भ्रमण कार्यक्रम समीक्षाको अवसरमा केन्द्रका अध्यक्ष, शंकर मान श्रेष्ठद्वारा व्यक्त धारणा

"लघुवित्त तथा सहकारी संस्थामा अहिले स्रोत र साधन पनि छ । गरीबी र वेरोजगारी अन्त्य गर्ने हाम्रो लक्ष्य हो । पछिल्लो समय देखा परेको कार्बन उत्सर्जनको समस्या र यसको न्यूनिकरणमा भूमिका खेलेर दिगो विकासमा सघाउने हाम्रो दायित्व हो । लघुवित्तको शुरुवात नै गरीवी हटाउनको लागि भएको हो । त्यसको लागि हामीले विपन्न समुदाय र महिला वर्गलाई उद्यमी वनाउनु पर्छ । हामीले सदस्यका छोराछोरीलाई समेटेर उद्यमी वनाउने काम शुरु गरेका थियौँ । अव हामीले विद्यालय संग सहकार्य गरेर अघि वढन जरुरी छ । हाम्रो युवा जनशक्ति विदेश पलाएन भएको छ । यहाँ उर्वर भूमि बाँझै वसेको छ । स्वदेशमै केही गर्न उनीहरु संग न पूँजी छ न सीप नै छ । यस्तो समस्या समाधानको लागि लघुवित्तले सानै देखि उद्यमशीलता विकास गर्नु आवश्यक छ । जसको लागि आफ्नो कार्य क्षेत्रको कम्तिमा एउटा विद्यालय संग सहकार्य गरेर उद्यमशीलता विकासको लागि काम शुरु गरौँ । यही उद्देश्यका साथ यो भ्रमण आयोजना गरेका हौँ ।

मलाई लाग्छ यो भ्रमणमा लघुवित्तकर्मी र विद्यालयका सर र मिसहरुलाई धेरै सिकाई भएको छ । मुख्य त प्रधानाध्यापक नारायण सिग्देलको व्यक्तित्व, उहाँको ऊर्जा र सकारात्मक सोच नै हाम्रो लागि प्रेरणादायी छ । थप उहाँले र विद्यार्थीहरुले उद्यमशीलता अन्तर्गत गरेका कृयाकलापहरु निकै अनुकरणीय छन् । यो हामीले हाम्रो सहकार्य गर्ने विद्यालयमा लागु गर्नु जरुरी छ । यसले त्यो कामको शुरुवात गर्न प्रेरणा दियो होला भन्ने विश्वास छ । प्रमुख कार्यकारी अधिकृत किंङ पिन हो । उसले चाहेमा राम्रो काम जे पनि गर्न सक्छ भन्ने मेरो अनुभव हो । यहाँवाट सिकेको कुरा आफ्नो बोर्ड र कर्मचारीहरु संग पनि शेयर गरौँ ।"

स्वच्छ, सुरक्षित र दिगो पृथ्वी निर्माणको लागि

तीन शुन्य क्लब गठन र प्रवर्द्धन आवश्यक

आफ्नो धारणा राख्नु हुँदै केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठ

सहजकर्ता दामोदर रेग्मी तालिममा

स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले स्वच्छ, सुरक्षित र दिगो पृथ्वी निर्माण गर्न र मानव लगायतका प्राणीको जीवन अविछिन्न राख्न गरीबी, बेरोजगारी र कार्वन उत्सर्जन लगायतका समस्या समाधानको लागि तीन शुन्य क्लबको माध्यमबाट नयाँ पुस्तालाई प्रेरित गर्नु पर्ने धारणा राखेका छन् । स्वावलम्बन विकास केन्द्रले २०७८ मंसिर २८ मा लघुवित्तकर्मीहरुलाई तीन शुन्य क्लबवारे जानकारी गराउन आयोजना गरेको तालिमको अवसरमा बोल्दै श्रेष्ठले उक्त धारणा राखेका हुन् ।

तीन शुन्य क्लबको आवश्यकता र महत्वबारे प्रकाश पार्दै श्रेष्ठले भने "हाम्रो अघिल्लो पुस्ता आत्मकेन्द्रित हुँदा विश्वमा विनासलाई बल पुग्ने र असमान आर्थिक प्रणाली विकसित भयो । सिमित व्यक्ति धनी वन्दै जाँदा विश्वको ठूलो जनसंख्या गरीब भयो । गरीबहरु स्वरोजगार हुने अवसरवाट वञ्चित भए र बेराजगारी विकराल बन्न थाल्यो । विभिन्न तरिकाले धनी बन्ने होडवाजीमा लागेर प्राकृतिक स्रोतको दोहोन हुने काम गरे । जसले गर्दा पृथ्वीनै जीवहरु वस्नको लागि अयोग्य हुदैछ । यस्ता समस्यावाट मुक्ति पाउन नयाँ सोच र संस्कारको आवश्यकता छ । नयाँ सोच र नयाँ संस्कारको साथ अव नयाँ पुस्तालाई अगाडी ल्याउनु पर्ने छ । स्वच्छ, सुरक्षित र दिगो पृथ्वी वनाउने अभिभारा नयाँ पुस्तालाई दिनु आवश्यक भै सकेको छ । यसको लागि नयाँ पुस्ताहरुको तीन शुन्य क्लवको गठन र प्रवर्द्धन गरी युवाहरुको विचार मञ्च खडा गर्नु जरुरी छ । जसले स्थानीय स्तरका समस्याको पहिचान गरी समाधान गर्ने छन् ।"

श्रेष्ठले तीन शुन्य क्लव वालवालिकाहरुलाई असल नागरिक वनाउने र स्थानीय स्तरका समस्या पहिल्याई समाधान गर्ने विचार मञ्च भएको वताउदै सोही कुरालाई ध्यानमा राखेर तालिम पछि प्रशिक्षार्थीहरुले तीन शुन्य क्लवको गठन गर्न सुझाव दिए । "तपाईहरु अव सम्पर्क (Focal) व्यक्ति हो । तालिम पछि आफै फिल्डमा गएर क्लब प्रवर्द्धन गर्नुस । ती क्लबले स्थानीय स्तरको मुख्य समस्यामा आधारित विषयमा केन्द्रित भएर काम गर्ने गरी शुरुवात गर्नु पर्छ । यो एउटा वालवालिकालाई असल संस्कार दिने थलो पनि हो । युवालाई समाजको असल नागरिकको संस्कार दिने ठाउँ हो । तीन शुन्य क्लब आम्दानी गर्ने माध्यम नभएर यसको मुख्य उद्देश्य भनेको युवालाई स्थानीय समस्यावारे छलफल गर्ने तथा धारणा वनाउने विचार मञ्च हो । यद्यपि क्लवमा आवद्ध युवाहरुलाई स्वरोजगार बन्न पनि प्रोत्साहित गरिन्छ । उनीहरुलाई आफ्नै खुट्टामा उभिने गरी व्यवसाय गर्न सीप प्राप्तिको लागि सम्वन्धित निकाय संग आवद्ध गराउन सकिन्छ ।" श्रेष्ठले भने ।

लघुवित्त तथा लघुवित्त सञ्चालन गर्ने सहकारी संस्था मार्फत तीन शुन्य क्लबको गठन र प्रवर्द्धन गरी यसलाई अभियानको रुपमा अघि वढाउन सहज होस् भन्ने हेतुले स्वावलम्बन विकास केन्द्रले लघुवित्तकर्मीहरु लक्षित तालिमको आयोजना गरेको हो । उक्त तालिममा २१ वटा लघुवित्त तथा सहकारी संस्थाका ३६ जना प्रशिक्षार्थीहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

तालिमको प्रमुख सहजकर्ताको भूमिकामा जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्थाका उप-प्रमुख कार्यकारी अधिकृत दामोदर रेग्मी थिए । दुई सत्रमा सञ्चालित उक्त तालिमको पहिलो सत्रमा तीन शुन्य क्लबको पृष्ठभूमि, परिचय, लक्ष्य, उद्देश्य लगायतका

जीवन विकास लघुवित्तको पहलमा गठीत तीन शुन्य क्लब

विषय समेटिएका थिए भने दोस्रो सत्रमा क्लबको गठन तथा सञ्जाल विस्तार वारे जानकारी गराइएको थियो । साथै रेग्मीले जीवन विकास लघुवित्तले हालसम्म ६ वटा तीन शुन्य क्लव गठन गरी सकेको जानकारी पनि गराएका थिए । १२ देखि ३५ बर्ष उमेर समूहका वढीमा ७ बर्ष उमेर अन्तर भएका ५ जनाको एउटा क्लब रहने गरी तीन शुन्य क्लवको गठन गर्न सकिन्छ । यस्तो क्लवहरु अनलाईनको माध्यमवाट दर्ता भएर विश्वव्यापी संजालमा आवद्ध हुन सक्छन् । साथै एउटै विषयमा काम गर्ने १० वटा क्लवहरु मिलेर सर्कल वनाउन सक्छन भने क्षेत्रिय स्तरको सञ्जाल पनि वनाउन सक्ने छन् । तीन शुन्य क्लबले आफ्नो स्थानीय स्तरका कुनै पनि विधामा काम गर्न सक्छन् भने सर्कल र सञ्जालमा पनि अनुभवहरुको आदान प्रदान गरी समस्याको समाधान गर्न सक्नेछन् । तालिममा तीन शुन्य क्लबका सदस्यहरु समेत सहभागी थिए ।

तालिमको अवसरमा बोल्दै केन्द्रका कार्यकारी प्रमुख बेचन गिरीले स्वावलम्बन विकास केन्द्रले नेपालमा तीन शुन्य क्लवको अभियान प्रवर्द्धन गर्न ११औँ सामाजिक व्यवसाय दिवस नेपाल फोरमको कार्ययोजनामा पारेको तथा सामाजिक व्यवसाय विश्व शिखर सम्मेलन २०७८, नेपाल फोरमले पनि यसको कार्यान्वयनमा विशेष जोड दिएको वताए ।

तालिममा सहभागीहरुको एक झलक

स्वावलम्बन विकास केन्द्रका निर्देशक तथा तालिम संयोजक सतिश श्रेष्ठले नेपालमा पनि लघुवित्त संस्थाहरु मार्फत तीन शुन्य क्लब अभियानलाई कार्यान्वयनमा ल्याउने सोच अनुसार लघुवित्तकर्मीहरु मध्येका फोकल व्यक्तिको ज्ञान र दक्षता वढाउन यो तालिमको आयोजना गरेको वताए ।

(पृष्ठ ११ बाट ...)

पढाईसगै उद्यमशीलता विकासको ...

र च्याउ खेती गर्नु भएको छ । उहाँलाई च्याउ कसरी बनाउने भन्ने प्रक्रिया सबै थाहा छ । कुखुरा के रोग लागेर मर्छ त्यो पनि भन्दिनु हुन्छ । उहाँलाई अब विश्वको जुनसुकै कुनामा बस्नु परे पनि केही गरी खाने आँट र सीप छ ।

हाम्रो व्यवसायलाई कोरोना महामारी र लकडाउनले हल्का प्रभाव पारेको थियो । केही दिन अघि मात्र विद्यालय खुल्यो । हामी सँग अहिले मौरीको घारहरू पनि छ । जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र छ । अब स्यानीटाइजर बनाउने सोचेका छौँ । कपूरको तेल, तितेपातिको तेल, लेमनग्रासको तेल, मेन्थाको तेल, असारेको तेलहरु उत्पादन गरिरहेका छौँ । खरायो, टर्की, कुखुरा बंगुरको खोर छ र विद्यार्थी भाई बहिनीहरुले १७ भन्दा बढी बंगुर पालेका छन् । हामीले ३०० भाइबहिनीहरूलाई जे गर्छु नेपालमै गर्छु भन्ने अभियान अन्तर्गत बिऊविजन दिएर किसानको बारीमा पठाएका छौँ । विद्यार्थीले किसानहरु सँग धेरै कुराहरू सिक्ने र किसानलाई पनि केही सिकाउने हुँदा यो अभियान प्रभावकारी भएको छ । विद्यालयको आफ्नै माछा पोखरी पनि छ । जसमा १ लाख भन्दा बढी माछाहरू छन् । १०००० बेर्ना नर्सरी उत्पादन गर्ने क्षमता भएको ग्रीन हाउस छ । १५०० कुखुरा अटाउने खोरहरु बनाइएका छन् । ४० देखि ५० वटा बंगुर अट्ने खोर छ । विद्यालयको पहलमा होमस्टे पनि चलाएका छौँ । विद्यालयको आफ्नै टेक्टर र बस पनि छ ।

"मरे पछि स्वर्ग जाने कि, स्वर्ग बनाएर मर्ने" भन्ने कुरा महत्वपूर्ण छ । त्यसैले आफ्नो कार्य क्षेत्रलाई स्वर्ग बनाएर सबैलाई त्यहाँ आउने गरी बनाउन सकिदो रहेछ । गत बर्षको तथ्याकं हेर्दा देश भरिका ६६ वटा विद्यालयबाट शिक्षक, कर्मचारीहरू, विद्यार्थीहरू यहाँ आएर अवलोकन गर्नु भएछ । ती सबैलाई नजिकको होमस्टेमा खाने बस्ने व्यवस्था गर्दा बाहिरको पैसा पनि गाँउमा आउने रहेछ भन्ने प्रमाणित भयो । यसले समुदायमा पनि रोजगारी र आयआर्जन सृजना भयो ।

देशमा धेरै व्यवस्थाहरू फेरिए । विद्यार्थीहरूलाई सकारात्मक वा आत्मनिर्भर बनाउने बाटो कसैले देखाएनन् । हामी 'सर्च गर्नुस, रिसर्च गर्नुस र अनी खर्च गर्नुस्' भनि रहेका छौँ । मुख्य कुरा विद्यालयलाई उत्पादन क्षेत्र र विद्यार्थीलाई उत्पादनमा समेटनु पर्छ । विद्यालयमा भएको उत्पादन निकै कम खर्चमा उत्पादन हुन्छ र वजारमा सस्तो हुन्छ । हामीले अरु देशको धेरै वस्तु विदेशवाट आयात गर्नु पर्दैन र पूँजीं पलायन हुदैन । अहिले हामी अरु देशको लागि श्रम वेची रहेका छौँ । नेपालका विद्यालयले विदेश पठाउने जनशक्ति मात्रै उत्पादन गरी रहेको वर्तमान अवस्था फेरिन्छ ।

मूल मर्म एवं सिद्धान्त नै छाडेर लघुवित्तमा उत्पादकत्व बढाउन र सेवा प्रभावकारी बनाउन असम्भव

वेविनारका सहभागीहरु

लघुवित्त मार्फत गरीबी निवारण गर्न एवं रोजगारी सिर्जना गर्न उत्पादकत्व बढाई लक्षितबर्ग माँझ लघुवित्त सेवा प्रभावकारी बनाउनु पर्ने र यसका लागि लघुवित्त संस्थाहरूले आफ्नो मूल मर्म एवं सिद्धान्त छाड्न नहुने धारणा विज्ञहरूले राखेका छन् ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्रले २०७८ माघ १०मा १८ औं सम्बाद शृंखला अन्तर्गत आयोजना गरेको "भारतमा गरीबी न्यूनिकरण र रोजगारी सिर्जनामा ग्रामीण कूटाको अनुभव" विषयक वेविनारका सहभागी वक्ताहरूले यस्तो धारणा राखेका हुन् ।

सो अवसरमा कार्यक्रमका प्रमुख वक्ता भारतको क्रेडिट एक्सेस ग्रामीण, ग्रामीण कूटाका बिजनेश प्रमुख श्रीवत्स एचएनले गरीबी न्यूनिकरण गर्न र रोजगारी सिर्जना गर्न भारतको ग्रामीण कूटाले खेलेको भूमिकाबारे प्रस्तुति गरेका थिए । सो अवसरमा श्रीवत्सले सन् १९९९मा गैरसरकारी संस्थाको रूपमा लघुवित्त समूह गर्ने ग्रामीण कुटा (समूह) ग्रामीण ट्रष्ट वंगलादेशबाट ३५०० हजार यूएस डलर सापट लिएर सन् २००७ देखि गैर बैकिङ्ग वित्तीय कम्पनीको रूपमा क्रेडिट एक्सेस ग्रामीणको नाउँमा अगाडि आएको करीब दुई दशकको छोटो अवधिमा भारतको सबै भन्दा ठूलो र विश्वमै धेरै शेयर पूँजी र सदस्य भएको लघुवित्त संस्था बन्न सफल भएको तथ्य प्रस्तुत गरे । ग्रामीण कूटाले हाल १५ सय ४५ वटा शाखाहरू मार्फत भारतका २९८ जिल्लाहरूमा पुगेर ३७ लाख ५१ हजार सक्रिय सदस्यहरूलाई लघुवित्त सेवा प्रवाह गरी रहेको र १५ हजार ३ सय ८ जना कर्मचारीहरूलाई रोजगारी दिन सफल भएको जानकारी दिए । श्रीवत्सका अनुसार हाल भारतको १४ वटा राज्यहरूमा सेवा विस्तार गर्न सफल ग्रामीण कूटाको लगानी १३ हजार ३ सय ३३ करोड भारतीय रुपैयाँ पुगेको छ ।

ग्रामीण कूटाले लघुवित्तको मूल मर्म, भावना, एवं सिद्धान्तहरू शिरोपर गरेर यस्तो सफलता प्राप्त गर्न सकेको श्रीवत्सको भनाई थियो । "हामी लघुवित्तको ग्रामीण मोडेलको मूलभूत तत्व प्रति प्रतिबद्ध छौं र त्यसको मर्म र भावनालाई आत्मसात पनि गरी रहेका छौं । ग्रामीण कूटाले भारतको १४ वटा राज्यहरूमा काम गरी रहेको छ र आफ्नो ८० प्रतिशत भन्दा वढी लगानी ती राज्यका ग्रामीण भेगमा गरेको छ । बाँकी २० प्रतिशत जति लगानी मात्र शहरी तथा उपशहरी क्षेत्रमा रहेका विपन्नमा प्रवाह भएको छ । ग्रामीण कूटामा सदस्यहरू ९९.९८ प्रतिशत महिला छन् । हामीले दिगो, सरल तथा लचिलो र समुदायमैत्री उद्यम व्यवसायहरूको प्रवर्द्धनमा जोड दिएका छौं । सदस्यमा बहु कर्जा र अत्याधिक कर्जाको भार प्रति सजग रही सदस्यको आवश्यकता र क्षमता अनुसार विभिन्न शिर्षक अन्तर्गत एक पटकमा घटीमा रू. १०००/- देखि वढीमा रू. १५०,०००/- सम्म कर्जा रकम दिने गरिएको छ । यसै गरी सदस्यले सञ्चालन गर्ने उद्यम व्यवसायले हुने आम्दानीको आधारमा कर्जाको भुक्तानी अवधि निर्धारण गर्ने गरिएको छ । जुन ३ महिना देखि ३ बर्ष अवधि सम्मको हुने गर्छ । सदस्यहरूको नियमित रुपमा सामुहिक बैठक हुन्छ । भुक्तानी तालिका कर्जाको प्रकृति हेरी साप्ताहिक वा मासिक राखेको हुन्छ । यस बाहेक सदस्यहरूको घर तथा परिवारको उन्नति वा सदस्यको सामाजिक सुरक्षामा आधारित ऋणहरू पनि प्रवाह गरेका छौं । हामीले ग्राहक सदस्यहरूको आवश्यकता र चाहना अनुसार काम गर्छौं । हामीले सदस्यहरूलाई उचित परियोजना छान्न देखि उनीहरूको उत्पादनको वजारीकरण सम्म सघाउने गरेका छौं । यस विचमा आवश्यक सबै ज्ञान एवं सीपहरू सदस्यको आफ्नो भाषामा सहज रुपले प्रवाह गर्छौं । यसको साथै समय र परिस्थिती अनुसार विपन्न बर्गको आवश्यकता अनुसार लचिलो भएर ऋण प्रवाह गर्न सक्नु हाम्रो सफलताको एक अर्को महत्वपूर्ण सूत्र हो । हामीले जनशक्ति वा कर्मचारी भर्ना गर्दा करिब ९० प्रतिशत ग्रामीण परिवेश बुझेका र स्थानीय ग्रामीण क्षेत्रबाटै छनौट गर्छौं । जस मध्ये ५० देखि ६० प्रतिशत कर्मचारी सक्रिय सदस्यका परिवारका सदस्यहरू छन् । हामीले लगानी गरेका ९९.९८ प्रतिशत उद्यम व्यवसायहरूले गरीबी न्यूनिकरण, रोजगारी सिर्जना गर्नुका साथै सामाजिक र वातावरणीय रूपमा समेत समुदायमा सकारात्मक प्रभाव पारेका छन् ।" श्रीवत्सको भनाई थियो ।

ग्रामीण कूटाले सदस्यको लागि भारतमा सबै भन्दा न्यून व्याजदरमा ऋण उपलब्ध गराउनुको साथै, ऋण प्रवाह र असुलीमा निकै लचकता अपनाउने गरेका छौं । यसको साथै संस्थाले पारदर्शिता तथा जोखिम न्यूनिकरणको लागि प्रत्येक शाखामा दुई दुई महिनामा आन्तरिक लेखा परीक्षण गर्ने र सदस्यको व्यवसायमा सहयोग गर्नको लागि ५ वटा शाखा हेर्ने गरी एउटा व्यवसाय विकास अधिकृत राखिएको छ ।

सो अवसरमा बोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले लघुवित्त संस्थाले आफ्नो उत्पादकत्व वढाउने र

(बाँकी पृष्ठ १६ मा)

बिवेकशील नेतृत्व विकास सम्बन्धी दुई दिने तालिम सम्पन्न

तालिमका सहभागीहरुको सामुहिक तस्वीर

लघुवित्त एवं लघुवित्त सञ्चालन गर्ने सहकारी संस्थाहरूको नेतृत्व विकासका लागि दुई दिने बिवेकशील नेतृत्व विकास तालिमको आयोजना गरिएको छ। कोरोना महामारी र लकडाउनको कारण विगत दुई बर्ष देखि लघुवित्त क्षेत्र गतिशील हुन नसकेको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै लघुवित्तको मर्म र भावना अनुसार लघुवित्त क्षेत्रलाई नयाँ ऊर्जाको साथ गतिशील वनाउने उद्देश्यले स्वावलम्बन विकास केन्दले २०७८ पौष १३ र १४ गते उक्त तालिमको आयोजना गरेको हो। उक्त तालिम लघुवित्त तथा सहकारी संस्थाका सञ्चालक, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत तथा उच्च तहको व्यवस्थापनलाई लक्षित गरी आयोजना गरिएको थियो।

तालिमको अवसरमा बोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले लक्षित बर्ग एवं मुलुकको अवस्था सुधार गर्ने हो भने लघुवित्तको नेतृत्व चेतनशील हुनु आवश्यक रहेको धारणा राखे। "यहाँ आ-आफ्नो लघुवित्त संस्थाहरूबाट पहिलो र दोस्रो तहको नेतृत्व उपस्थित हुनुहुन्छ। हामी सबै पढेलेखेका सक्षम छौँ। हामी अहिलेको अवस्थामा चेतनशील र बिवेकशील पनि हुनु आवश्यक छ। लघुवित्तको नेतृत्वले कर्तब्य परायण, धैर्यवान र लोभ लालचबाट मुक्त हुनु आवश्यक छ। लोभ, लालचले नेतृत्वलाई कमजोर वनाउँछ र उसको आफ्नै र संस्थाको यात्रा ओरालो तिर डोर्‍याउँछ। हामी एउटा अभियानमा छौँ "स्वच्छ लघुवित्त हाम्रो अभियान"। स्वच्छ लघुवित्त वनाउनको लागि पहिला नेतृत्व स्वच्छ हुनु पर्‍यो र चेतनशील हुनु पर्‍यो। यति गरे धेरै सफलता प्राप्त गर्न सकिन्छ। नेतृत्वको छवि राम्रो भएन भने कर्मचारीको छवि राम्रो हुन सक्दैन। अन्ततः संस्थाको छवि नै खराव हुन जान्छ।

हाम्रो सामु धेरै चुनौति र जिम्मेवारी छन्। अहिले नेपालको मुख्य चुनौति भनेको गरीबी र बेरोजगारी हो। लघुवित्तले गर्न सक्ने र हाम्रो सत्कर्मले यो दुईवटा समस्यालाई घटाउदै लैजान सक्छौँ। त्यसैले यो कार्यमा लघुवित्तको नेतृत्व बिवेकशील भएर लाग्नु पर्छ। पहिला नेपालको लघुवित्त क्षेत्र विश्वमै राम्रो कहलिएको थियो र लघुवित्तकर्मी अनुशासित थिए। बंगलादेशबाट आउने टोलीले त्यहाँको भन्दा नेपालको लघुवित्त संस्कारयुक्त र हाम्रो ग्राहक सदस्यहरु धेरै अनुशासित भन्थे। लघुवित्तकर्मीले पनि आफ्ना ग्राहक सदस्यको जीवन स्तर माथि उकास्न बगैचाको मालीले जस्तै मेहनत गर्नु पर्छ। मुख्य समस्या भनेको अहिले नेतृत्वमा वस्नेहरू फिल्डमा गएर कर्मचारी र ग्राहकको वास्तविक अवस्था बुझ्दैनन्। सदस्य प्रति जिम्मेवार देखिदैनन्।

यद्यपि लघुवित्तले केही योगदान नै गरेको छैन र तपाईहरूले केहि गर्नु भएको छैन भन्ने पनि होइन। धेरै काम गर्नु भएको छ। तर केही गल्ती भएका छन् तिनलाई सुधारौँ भन्ने हो। यसैकोलागि बिवेकशील भएर अगाडी वढौँ भन्ने हो। पहिला आफै चेतनशील वनौ त्यसपछि क्रमशः आफ्नो कर्मचारीहरूलाई पनि चेतनशील र बिवेकशील वनाउँदै लगौँ। यसको परिणाम संयुक्त राष्ट्रसंघको दिगो विकास लक्ष्य २०३० अगावै सन् २०२५ सम्म आफ्नो कार्यक्षेत्रमा गरीबी अन्त्य गर्ने लक्ष्यका साथ अघि वढौँ। यसले देशको मुहार फेर्न सक्छ।" श्रेष्ठको भनाई थियो।

सो अवसरमा श्रेष्ठले सहभागीहरूलाई तालिममा सिकेको ज्ञानलाई व्यवहारमा उतार्नु पर्नेमा जोड दिए। "सिकेको कुरा व्यवहारमा उतार्ने हो। नत्र सिकेको कुराको कुनै महत्व हुदैन। हामी धेरै जसो सिकेको कुरा सिक्ने कोठामा मात्र सिमित राख्छौँ तर यहाँ प्राप्त ऊर्जा हल बाहिर गएर सेलाउनु भएन। कार्यस्थलमा पुगेर व्यवहारमा देखिनु पर्‍यो।" श्रेष्ठले भने।

तालिमका मुख्य प्रशिक्षक विकल प्रसाद शेरचनले सफलताको लागि नेतृत्व बिवेकशील हुनु आवश्यक रहेको धारणा राखे। तालिमको क्रममा उहाँले बिवेकशील नेतृत्व कस्तोलाई भन्ने, बिवेकशील नेतृत्वको अवधारणा, बिवेकशील नेतृत्वको अभ्यास कसरी गर्ने, भावनात्मक नेतृत्वको सिद्धान्त, यसले व्यक्तिगत र संस्थागत जीवनमा पार्ने सकारात्मक प्रभाव र विश्व परिवेशमा बिवेकशील नेतृत्वको अभ्यास लगायतका पक्षहरू समेटेका थिए। साथै शेरचनले बिवेकशील नेतृत्वको लागि सैद्धान्तिक संगै व्यवहारिक पक्षबारे पनि अभ्यास सहित जानकारी गराएका थिए। तालिमको अर्को प्रशिक्षक उषा मल्ल सिंहले असल नेतृत्वमा हुनु पर्ने सञ्चार कला बारे जानकारी गराएकी थिइन्। जस अन्तर्गत मुख्य गरी चेतनशील सञ्चारको महत्व र नेतृत्वमा हुनु पर्ने चेतनशील सञ्चारका तीनवटा मुख्य तत्वहरु चेतनशील अवलोकन,

तालिमका प्रमुख सहजकर्ता विकल प्रसाद शेरचनको सत्र

प्रशिक्षक उषा मल्ल सिंह ध्यान विधी सिकाउँदै

चेतनशील सुनाई र चेतनशील व्यवहार बारे जानकारी गराएकी थिइन् ।

तालिम समापन समारोहमा बोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका कार्यकारी प्रमुख बेचन गिरीले लघुवित्तमा देखिएका समस्याहरु समाधानको लागि नेतृत्व विवेकशील हुनु पर्नेमा जोड दिए । "हाम्रो मुल अभियान भनेको 'स्वच्छ लघुवित्त हाम्रो अभियान' भन्ने छ । यसलाई सफल वनाउन विवेकशील नेतृत्व हाम्रो अभियान भन्ने मर्म अनुसार अघि वढ्नु जरूरी छ । त्यसो भयो भने हामी लघुवित्तमा देखा परेका समस्याले ठुलो रूप लिन नपाउदै समयमै समाधान गर्न सक्षम हुन्छौं । समस्याहरू हामी आफैले सृर्जना गरेका हौं र अन्ततः समस्याको समाधान पनि हामी आफैले गर्ने हो । यसको लागि नेतृत्वले समयमै बिवेकशील हुनु जरूरी छ ।" गिरीको भनाई थियो ।

सहभागीहरुले तालिममा बिवेकशील नेतृत्व वन्नको लागि पर्याप्त ज्ञान तथा मुल मन्त्रहरु पाएको र यसले कार्यस्थलमा परिणाममुखी काम गर्न सहज हुने धारणा राखेका थिए ।

सो अवसरमा सहभागीहरुको तर्फबाट जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था का सुदिप कुमार मण्डल, सृजनशील लघुवित्त वित्तीय संस्थाका राज कुमार श्रेष्ठ, स्वावलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्थाका उदय राज खतिवडा, जाल्पा सामुदायिक लघुवित्त वित्तीय संस्थाका लोकमणी रेग्मी, उपकार लघुवित्त वित्तीय संस्थाकी शारदा पोखरेल र किसान बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाका दिपक राज ढुंगानाले तालिमको सिकाई बारे आफ्नो अनुभव प्रस्तुत गरेका थिए ।

तलीममा २१ वटा लघुवित्त एवं लघुवित्त सञ्चालन गर्ने सहकारी संस्थाका सञ्चालक, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत, नायव प्रमुख कार्यकारी अधिकृत तथा संस्थापक तथा उच्च व्यवस्थापनका गरी ३४ जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

(पृष्ठ १४ बाट ...)

मूल मर्म एवं सिद्धान्त ...

प्रभावकारी लघुवित्त सेवा प्रवाह गर्न सके मात्र गरीबी तथा बेरेजगारी न्यूनिकरण गर्न सकिने धारणा राखे । यसको लागि लघुवित्तले आफ्नो मूल मर्म अनुसार चल्नु पर्नेमा जोड दिए । साथै श्रेष्ठले ग्रामीण कूटाको अनुभवबाट नेपालका लघुवित्तहरूले धेरै कुरा सिक्नु पर्नेमा जोड दिए । "भारतको ग्रामीण कूटाले पछिल्लो २०, २२ बर्ष देखि लघुवित्त क्षेत्रमा उदाहरणीय काम गरी रहेको छ । मुख्य कुरा यसले लघुवित्तको मूल मर्म तथा आचार संहितालाई अनुशरण र अभ्यास गरी रहेको छ । लघुवित्तको आधारभूत मुल्य र मान्यताहरूमा कुनै किसिमको सम्झौंता गरेको छैन । जुन कुरा नेपालका लघुवित्तले सिक्नु धेरै जरूरी छ । ग्रामीण कूटाबारे श्रीवत्सको यो प्रस्तुति सुने पछि नेपालका लघुवित्तकर्मीहरूलाई पनि आफ्नो कार्यशैलीको विश्लेषण, समीक्षा र सोही अनुसार मुल्यांकन गर्न आग्रह गर्दछु । नेपालमा लघुवित्तको आधारभूत मुल्य र मान्यताहरूमा सम्झौता हुने गरेको छ । त्यसै कारणले यहाँ लघुवित्तहरूमा अनेकौं समस्याहरू पैदा भएका छन् । अर्को कुरा ग्रामीण कूटाको तुलनामा हाम्रा कर्मचारीको उत्पादकत्व कार्य कुशलता निकै कम छ । हामीले आफ्नो उत्पादकत्व र कार्य कुशलता पनि बढाउन सकेका छैनौं । सेवा प्रभावकारी बनाउन सकेका छैनौं । हामीले मुख्य रुपमा ध्यान दिनु पर्ने कुरा भनेको यही हो । हामी लघुवित्त क्षेत्रमा दिगो रुपमा रही रहने हो भने उत्पादकत्व वढाउने तथा प्रभावकारी लघुवित्त सेवा प्रवाह गर्नु पर्छ । यसको लागि हामीले लघुवित्तको मर्म र भावना अनुरूप अघि वढ्नु जरूरी छ । यदि त्यसो हुन सकेन भने एक दिन लघुवित्तको औचित्य सकिन्छ र यस क्षेत्रवाट हामी विदा हुनु पर्नेछ ।" श्रेष्ठको भनाई थियो ।

वेविनारका वक्ता श्रीवत्स एचएन र सहजकर्ता डा. सुमित्रा मानन्धर गुरुङ्ग

स्वावलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्थाकी अध्यक्ष डा. सुमित्रा मानन्धर गुरूङ्गले सहजीकरण गरेको उक्त वेविनारमा नेपाल, भारत र बंगलादेशका १९० जनाको सहभागिता रहेको थियो । प्रस्तुति पछिको खुला छलफलमा युनिक नेपाल लघुवित्त वित्तीय संस्थाका कार्यकारी निर्देशक डा. गोपाल दहित, ग्रामीण प्रविधि केन्द्र नेपालका कार्यकारी निर्देशक डा. पुरूषोत्तम श्रेष्ठ, मुक्तिनाथ विकास बैंकका सहायक प्रमुख कार्यकरी अधिकृत गोविन्द बहादुर राउत, स्वावलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्थाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत उदयराज खतिवडा लगायतले आफ्नो जिज्ञासा राखेका थिए ।

सुर्खेतका सहकारीले गरेका नमूना
कार्यक्रमहरूको अवलोकन

वातावरण सुधार बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थामा भ्रमण टोली

स्वावलम्बन विकास केन्द्रले २०७८ फागुन २१ देखि २३ गते सम्म आयोजना गरेको सुर्खेत जिल्ला स्थित केन्द्रका सदस्य सहकारी संस्थाहरू तथा ती संस्थाहरुले सञ्चालन गरेका सृजनशील विकास कार्यक्रमहरूको अध्ययन अवलोकन भ्रमण सम्पन्न भएको छ । उक्त अध्ययन भ्रमणमा सहभागी विभिन्न लघुवित्त एवं सहकारी संस्थाका प्रमुखका साथै ती संस्थाहरुको सहयोगमा र समन्वयमा उद्यमशीलता विकास सम्वन्धी अध्ययन, अध्यापन गराउने विद्यालयका प्रधान्याध्यापकहरुको साथै सुर्खेतका सदस्य संस्थाहरूले पनि उद्यमशीलता विकासमा एक अर्काले गरेका कृयाकलापवारे जानकारी लिएका थिए ।

सुर्खेतको बौद्ध ग्रामीण बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाले कर्णाली प्रदेशका चार वटा जिल्लाका करीब ६० हजार सदस्यहरूलाई विभिन्न उद्यम व्यवसाय गर्नको लागि २ अर्ब २६ करोड भन्दा वढी कर्जा लगानीमा रहेको छ। भ्रमण टोलीले बौद्ध ग्रामीण बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाले सदस्यहरूको लागि पशुपालन र कृषि व्यवसायबाट एकीकृत रुपमा फाइदा लिन स्थापना गरेको बौद्ध ग्रामीण कृषि तथा अनुसन्धान केन्द्र (विजी एग्रीकल्चर एण्ड रिसर्च सेन्टर) को अवलोकन गरेको थियो । बौद्ध ग्रामीण कृषि तथा अनुसन्धान केन्द्रमा उन्नत जातका दुधालु भैँसीहरुको साथै भारतको हरियाणावाट ल्याएका उन्नत जातका मुर्रा भैँसी र प्रजनन गर्न ल्याएका राँगाहरू छन । यसको मुख्य उद्देश्य भनेको भैँसी पालक सदस्यहरूलाई प्रजननको लागि राँगो उपलब्ध गराउनुको साथै उन्नत जातका भैँसीबाट कसरी लाभ लिने भन्ने वारे सिकाउने रहेको संस्थाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत विशाल केसीले जानकारी दिए। यसको साथै भैँसी फार्मबाट उत्पादित गोवर प्रशोधन गर्न मल उत्पादन प्लान्ट स्थापना गरी झोल मल र सुकेको गोवर मल उत्पादन र प्याकेजिङ गर्नुको साथै विक्री वितरण भै रहेको छ । उक्त संस्थाले आफ्ना सदस्यहरूलाई उत्पादन र उत्पादकत्व कसरी बढाउने भन्ने बारे ज्ञान दिन करिब १० विगाहा जग्गामा अर्ग्यानिक कृषि उत्पादन शुरु गरेको छ । संस्थाले सुकेको मल र झोल मलको प्रभावकारिता बारे आफ्नै रोपेको गहुँ र जौ खेतीमा परीक्षण गर्दा रासायनिक मलको दाँजोमा उत्पादन राम्रो रहेको प्रमुख कार्यकारी अधिकृत केसीले सुनाए । केसीले आफ्नो कृषि तथा अनुसन्धान केन्द्रलाई विद्यालयका बालबालिकाहरू माँझ उद्यमशीलता विकास गर्न पनि उपयोग गर्ने र यसको शुरुवातमा बिरेन्द्रनगर, लाटीकोइली स्थित श्री शिव माध्यमिक विद्यालय संग सहकार्य गर्ने योजना रहेको छ । साथै बौद्ध ग्रामीण बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था आफैले पनि विद्यालय तह देखि नै बालबालिकालाई उद्यमशीलता तर्फ केन्द्रित गर्ने उद्देश्यले विद्यालयको स्थापना गर्न लागेको विद्यालय निर्माण स्थल पनि देखाए ।

बौद्ध ग्रामीण बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाले सदस्यहरूको कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्नु को साथै आफ्ना सदस्यहरूको दुग्ध उत्पादनको संकलन र बजारीकरणको लागि डेरी उद्योग पनि स्थापना गरेको छ भने कृषिजन्य उत्पादनको संकलन र बजारीकरणको निम्ति कृषि सहकारी शुरु गर्ने योजना वनाएको छ ।

भ्रमण टोलीले बौद्ध ग्रामीण बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाको बौद्ध ग्रामीण (विजी) पानी उद्योगको पनि अवलोकन गरेको थियो । संस्थाले स्वच्छ पिउने पानी नागरिकको मौलिक हक अन्तर्गत सदस्य र स्थानीयहरूलाई सस्तो मुल्यमा, सहज

बौद्ध ग्रामीण कृषि तथा अनुसन्धान केन्द्रका कृयाकलापबारे भ्रमण टोलीलाई जानकारी गराउँदै प्रमुख कार्यकारी अधिकृत विशाल के.सी.

तरिकाले शुद्ध पिउने पानी उपलब्ध गराउने उद्देश्यले विजी ब्राण्डको पिउने पानी उद्योग स्थापना गरेको छ । विजी पिउने पानीले अहिले यो भेगमा करीव ७० प्रतिशत वजार ओगटेको छ । संस्थाले पानीको लागि कुनै डिलर न राखी आफैले उपभोत्ता सम्म पुर्‍याई रहेको छ ।

भ्रमण टोलीले सुर्खेतकै वातावरण सुधार बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाले सदस्यहरूको दुध संकलन गरेर विभिन्न दुग्धजन्य उत्पादनहरू निर्माण गरी रहेको डेरी उद्योग वातावरण दुग्धशालाको साथै सस्तो, शुलभ तरिकाले गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न स्थापना गरेको चिल्ड्रेन्स प्याराडाइज स्कूलको पनि अवलोकन गरेको थियो । यसको साथै सहभागीहरूले वातावरण सुधार बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाका सदस्यहरूको गाई पालन व्यवसाय पनि अवलोकन गरेको थियो । भ्रमण टोली संगको अन्तर्कृयाको अवसरमा संस्थाका वरिष्ठ प्रवन्धक किरण वस्नेतले सदस्यहरू माँझ उमशीलता विकास गर्न संस्थाको रणनीति र हाल सम्म भएका कामवारे जानकारी गराएका थिए । वातावरण सुधार बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाले आफ्नो विद्यालयमा उद्यमशीलता विकास गर्न रु १० लाखको कोष वनाएर यो बर्ष मात्र २ वटा विद्यालयमा उद्यमशीलता विकास गर्न साझेदारी गरी रहेको जानकारी दिए । साथै हरेक बर्ष थप एउटा विद्यालय सँग उद्यमशीलता विकासको लागि सहकार्य गर्ने योजना रहेको जानकारी दिए ।

वातावरण सुधार बहुउद्देश्यीय सहकारी सस्थाले कर्णाली प्रदेशका चारवटा जिल्लाका करीव ३२ हजार सहकारी सदस्यहरूलाई सेवा प्रदान गर्दै आएको छ । हाल यस संस्थाको करीब २ अर्ब २० करोड रुपैयाँ ऋण लगानीमा रही रहेको छ ।

यसै गरी भ्रमण टोलीले पाइनियर बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाको पाइनियर डिटरजेन्ट सोप एण्ड केमिकल उद्योगको अवलोकन गरेको थियो । सो उद्योगको उत्पादनले गुणस्तरीयता कायम गर्दै स्थानीय वजारमा लोकपृयता हासिल गरेको जानकारी संस्थाकी प्रवन्धक चन्द्रा भण्डारीले दिइन् । उनका अनुसार पाइनियर डिटरजेन्ट उद्योगले सस्तो मुल्यमा आफ्ना सदस्य र स्थानीयलाई गुणस्तरीय उत्पादन दिने गरेको छ ।

भ्रमण टोलीले तीनवटै संस्थाको व्यवस्थापन, सञ्चालक तथा कर्मचारीहरू संग अन्तर्कृया पनि गरेको थियो । यसमा उद्यमशीलता विकासको साथै आफुले उत्पादन गरेका हरेक उत्पादनको बजारीकरणको लागि आ-आफ्ना सदस्यहरूलाई उपभोक्ताकोरुपमा समेट्न सुझाव दिएका थिए ।

फागनु २१ देखि २३ सम्म आयोजित उक्त अवलोकन भ्रमणमा लुम्बिनी, कर्णाली र सूदुरपश्चिम प्रदेशमा रहेका केन्द्रका सदस्य लघुवित्त र सहकारी संस्थाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत र पदाधिकारी एवं विद्यालयका प्रधानाध्यापक समेत २६ जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

बौद्ध ग्रामीण कृषि तथा अनुसन्धान केन्द्रको भैंसी फार्म

पाइनियर बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाको डिटरजेन्ट उद्योग

युवा उद्यमशीलता विकास गर्न शैक्षिक संस्था र लघुवित्त सेवा प्रदायक संस्थाहरू एक साथ

युवा उद्यमशीलता विकासको लागि ज्ञान र लगानी आवश्यक रहेको निष्कर्ष सहित स्वावलम्बन विकास केन्द्रले शैक्षिक संस्था तथा लघुवित्त संस्थाहरुसंगको सहकार्यमा युवा उद्यमशीलता प्रवर्द्धनको कार्य शुरुवात गरेको छ। यस कार्यक्रम अन्तर्गत काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको कोशीदेखा एवं तिमाल क्षेत्रको भ्रमण गरी युवा उद्यमशीलताको सम्भावना अध्ययन गरेको छ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्रको पहलमा गरिएको सो भ्रमणमा केन्द्रका साथै शिक्षालाई कृषि संग जोडन पहल गरी रहेको किंग्स कलेज र लघुवित्त सेवा मार्फत उद्यमशीलता विकासमा जोड दिदै आएको स्वावलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्थाको नेतृत्व तहका प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो।

उक्त भ्रमण टोलीले काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको श्री राम माध्यमिक विद्यालय, कोशीदेखामा अध्ययनरत विद्यालयका बालबालिकालाई विद्यालय उमेर देखि नै उद्यमीका रूपमा विकास गर्न कृषि फार्म संग जोडने कार्यको थालनी गर्ने सम्भावना बारे शिक्षक र अभिभावक संग अन्तर्कृया गर्नुको साथै विद्यार्थीहरुसंग रुचि तथा क्षमतावारे छलफल गरेको थियो। छलफल पछि केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले प्रारम्भिक चरणमा उक्त विद्यालयका कक्षा ७ र ८ मा अध्ययनरत २० जना विद्यार्थीलाई केन्द्रको तर्फबाट १०/१० वटा कुखुराका चल्ला उपलब्ध गराएर पढाई संगै उद्यमशीलताको शुरुवात गर्ने घोषणा गरेका थिए।

यससँगै केन्द्रले स्थानीय उद्यमी प्रकाश तामाङको तिमालबेसी कृषि तथा पशुपालन फार्ममा सम्भावित किसानहरूका लागि स्वाबलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड, किंग्स कलेज र श्री राम माध्यमिक विद्यालयसँगको समन्वयमा कृषि तालिम प्रारम्भ गरेर उद्यमशीलता विकास गर्ने बारे छलफल तथा फार्मको अवलोकन गरेको थियो।

सो अवसरमा टोलीले दस जना स्थानीय युवाउद्यमीहरु सँग अन्तर्कृया गरेको थियो। जस मध्ये ८ जना स्थानीय स्तरमै बंगुर पालन, कुखुरा पालन र तरकारी खेती गरी रहेका, एकजना काठमाडौंमा

अन्तर्कृयाको क्रममा भ्रमण टोली

ट्याक्सी चालक र एक जना कोशीदेखा्मा होटल सञ्चालनमा संलग्नहरु थिए। उक्त सम्भाव्यता अध्ययन भ्रमण टोलीले चार वुंदे मार्ग चित्र पनि तय गरेको छ।

१. स्वावलम्बन विकास केन्द्रले श्री राम माध्यमिक विद्यालय, कोशीदेखा, काभ्रेपलाञ्चोकमा कक्षा ७ र ८ मा अध्ययनरत २० जना विद्यार्थीहरूलाई जनही १०/१० वटा कुखुराको चल्ला उपलब्ध गराउनेछ।
२. स्वाबलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडले विद्यार्थीका आमाहरूसँग अन्तर्कृया कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछ र उनीहरूलाई उद्यमशीलता विकासका गतिविधिहरूमा पनि संलग्न गर्नेछ।
३. श्री राम माध्यमिक विद्यालयका विद्यार्थीहरू सँग उद्यम र उद्यमशीलता विकास सम्बन्धी अन्तर्कृया कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
४. स्वावलम्बन विकास केन्द्रले सम्भावित किसानहरूका लागि स्वावलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्था, किंग्स कलेज र श्री राम माध्यमिक विद्यालयसँगको समन्वयमा श्री प्रकाश तामाङ, तिमालबेसी कृषि तथा पशुपालन फार्म प्रा. लि., तिमालबेसी, काभ्रेपलाञ्चोकमा स्थानीय सम्भावित किसानहरूको लागि तालिमको व्यवस्था मिलाउने।

(पृष्ठ ६ बाट ...)

ग्राहक सदस्यहरूको आर्थिक ...

कार्यक्रम पनि ल्याउनु जरुरी छ। नाफा न कमाउने होइन कमाउनु पर्छ। तर हामी सदस्यको भावना र आवश्यकता अनुसार काम गर्न सके मात्र दिगो हुन सक्छौं। त्यसैले नयाँ सोचौं, नयाँ गरौं, नयाँ तरिकाले अघि वढौं। गल्तीहरु नदोहर्याऊँ।" श्रेष्ठले भने।

साथै श्रेष्ठले वेविनारका बक्ता जहिरुल आलमलाई धन्यवाद दिदै श्रीलंकाको अनुभव र आजको छलफलको विषय बस्तु नेपालको सन्दर्भमा पनि निकै महत्वपूर्ण हुने र आइडीएफ बंगलादेशको अनुभव र उपलब्धि नेपालको लघुवित्त संस्थाहरुले पनि अनुशरण गर्नु पर्ने धारणा राखे। श्रेष्ठले यसैको लागि स्वावलम्बन विकास केन्द्रले वेविनारको आयोजना गरेको पनि वताए।

खुला छलफलको क्रममा छिमेक समाज सेवा केन्द्रका अध्यक्ष रामचन्द्र जोशी, नेपाल माइक्रोफाइनान्स एशोशिएसनका पूर्व अध्यक्ष धर्मराज पाण्डे, स्वावलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.का अध्यक्ष राम कुमार श्रेष्ठ, किसान वहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाका महाप्रवन्धक डम्बर बहादुर शाह, बौद्ध ग्रामीण वहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाका प्रमुख कार्यकारी निर्देशक विशाल के.सी., जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत संजय मण्डलले बंगलादेशको अनुभवबाट सिकी नेपालको लघुवित्त संस्थाहरुले आफुलाई सच्याउनु पर्ने र सदस्यहरुको सीप विकास, शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, सदस्यको उत्पादन बृद्धि तथा वजारीकरण लगायतमा ध्यान दिनु पर्ने धारणा राखेका थिए।

बेविनारमा बंगलादेश, श्रीलंका, फिलिपिन्स, नेपाल लगायत मुलुकका १५० जना लघुवित्तकर्मीहरुको सहभागिता रहेको थियो।

वातावरणमैत्री स्वावलम्बी
गाउँ विकास अभियानले गति लियो

समुदायलाई वातावरणीय ह्रास तथा जलवायु परिवर्तनको कारण उत्पन्न प्रकोपहरु तथा संकटबाट जोगाउन एवं दिगो आम्दानीका श्रोतहरु पहिल्याउन स्वावलम्बन विकास केन्द्रले आफ्ना सदस्य तथा साझेदार संस्थाहरु संगको सहकार्यमा शुरु गरेको वातावरणमैत्री स्वावलम्बी गाउँ विकास अभियानले तिब्रता पाएको छ ।

पछिल्लो चरणमा काठमाडौँको मसिने र सिन्धुपलाञ्चोकको धार्पा गाउँमा वातावरणमैत्री स्वावलम्बी गाउँ विकास अवधारणा अन्तर्गत समुदायस्तरमा प्रभावकारी कामहरु भएका छन् । मानुषी लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडको आंशिक आर्थिक सहयोग तथा स्वावलम्बन विकास केन्द्रको आर्थिक सहयोग एवं समन्वय र ग्रामीण प्रविधि केन्द्रको प्राविधिक सहयोगमा सञ्चालित वातावरणमैत्री स्वावलम्बन गाउँ विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको बाह्रबिसे नगरपालिकाको धार्पा गाउँमा २०७८ पुस ४ देखि १० सम्म सुधारिएको चुल्हो निर्माण तालिम सफलतापूर्वक सम्पन्न भएको छ । यसको उद्देश्य जलवायु परिवर्तनको असरलाई न्यूनीकरणमा सघाउन दाउराको खपत घटाएर बन माथिको चाप घटाउने, घर भित्रको धुवाँ कम गर्ने, समुदायका मानिसको प्रभावकारिता वढाउने लक्ष सहित वातावरणमैत्री गाउँ विकासको अवधारणालाई आत्मसात गर्नु थियो । उक्त तालिममा मानुषी लघुवित्त वित्तीय संस्थाबाट छानिएका ७ जना लघुवित्त सदस्य सहभागी भएका थिए । सो तालिमको प्रमुख सहजकर्ता ग्रामीण प्रविधि केन्द्रका फर्श टन्डनले खाना पकाउने सुधारिएको चुल्हो कसरी बनाउने र यसको फाइदाहरु वारे ज्ञान प्रदान गरे । साथै सुधारिएको चूल्होलाई आय आर्जन गर्ने गतिविधिको रूपमा व्यवसायीकरण गर्ने सम्भावनाहरू वारे पनि उल्लेख गरेका थिए । तालिम सकिए पछि सहभागीहरूले तीनवटा घरधुरीमा सुधारिएको चुल्हो निर्माण गर्न सफल भएका छन् भने उक्त सात दिने तालिममा आर्जन गरेको ज्ञान तथा सीप आउने दिनमा अन्य गाउँहरूमा पनि पुर्‍याउने छन् ।

त्यसै गरी काठमाडौँको चन्द्रागिरी नगरपालिका २ मसिनेमा आयआर्जन वढाएर जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने उद्देश्यले स्वावलम्बन विकास केन्द्र, महिला सहयोगी बचत तथा ऋण

सुधारिएको चुल्हो बनाउँदै एक महिला

बाख्राको आहार बनाउन सिकाउँदै कृषि प्राविधिक

सहकारी संस्था लिमिटेड र ग्रामीण प्रविधि केन्द्रको त्रिपक्षिय सहकार्यमा बाख्राको गोठ व्यवस्थापनमा दोस्रो चरणको क्षमता अभिवृद्धि तालिम सम्पन्न भएको हो । २०७८ फाल्गुन २ देखि ३ गते सम्म आयोजना गरिएको उक्त तालिमको श्रोत व्यक्तिहरुले वाखा पालन सम्वन्धी विभिन्न पक्षवारे ज्ञान दिनुको साथै तालिमकै अवसरमा सहभागीहरुले दुई वटा नमूना खोरहरु समेत निर्माण गरेका छन् । तालिममा मसिने गाउँका १५ जना महिला, महिला सहयोगी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेडका ४ जना कर्मचारी र ग्रामीण प्रविधि केन्द्रका १ जना कर्मचारी गरी कुल २१ जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

यसै कार्यक्रमको तेस्रो चरण २०७८ फागुन ७ गते मसिनेका वाखापालक किसानको लागि बाख्राको आहार व्यवस्थापन बारेको तालिम पनि सम्पन्न भएको छ। उक्त तालिममा स्वस्थ बाख्रापालनका लागि पोषणयुक्त आहार कसरी वनाउने र खुवाउने, तिनको आवश्यकता किन पर्छ भन्ने लगायतका विषयमा केन्द्रित थियो । जसमा खनिज आहाराहरु जस्तै नुन, रातो माटो, अण्डाको गोला, पीठो मिसाएर खुवाउनको लागि ठोस बल बनाउने जस्ता विधि र प्रक्रियाहरुबारे सिकाइएको थियो ।

वातावरणमैत्री स्वावलम्बी गाउँ विकास अवधारणा समुदायको एकीकृत विकासको दृष्टिकोण हो । यसले स्थानीय समुदायहरूलाई सहभागितामुलक योजना निर्माण प्रक्रिया मार्फत विकास र निर्णयमा सक्रिय रूपमा संलग्न भई सशक्त बनाउन सघाउँछ । यसले समुदायलाई जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण, अनुकूलन र लचिलोपन हासिल गर्न योगदान गर्छ । साथै रोजगारी सिर्जना र गरीबी न्यूनीकरण र ऊर्जा, खाद्य, पानी, स्वास्थ्य सुरक्षा र दिगो विकास लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न योगदान गर्दछ । चुल्होचौको देखि वातारणीय श्रोतमा महिला तथा पिछडीएको विपन्न समुदायको प्रत्यक्ष संलग्नता हुने हुँदा उनीहरु यो कार्यक्रमको प्रमुख सरोकारवाला हुन । त्यसैले वातावरणमैत्री स्वावलम्बी गाउँ विकास कार्यक्रमले सम्पूर्ण समुदायलाई संलग्न गराउने र समान सहभागिता सुनिश्चित गर्ने गरी सहभागितामुलक गाउँ विकास योजना प्रक्रिया अनुरुप काम गर्छ ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्र (CSD)
– Institute of Microfinance & Cooperative Development
पो.ब.नं. ८८५२, माइतीघर हाइट, काठमाडौं, नेपाल
फोन : ९७७-१-५३६५६३५, ५३५६७८६, Email: csd@mos.com.np, Web: www.csdnepal.org.np